

ЛЕВ ЛОПАТИНСЬКИЙ.

СВЕКРУХА

Комедія в 3-ох діях.

ЦІНА 25 ЦЕНТІВ.

1919

З Друкарні „Своболи“
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ЛЕВ ЛОПАТИНСЬКИЙ.

СВЕКРУХА

СВЕКРУХА

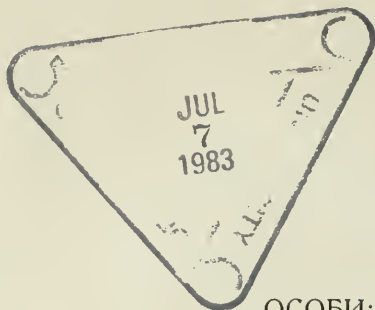
комедія в 3 діях.

НУКРДУР

ЦІНА 25 ЦЕНТІВ.

1919

З друкарні „Свободи”, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PG

3948

L642 Sp

ОСОБИ:*)

- Іван Кушнір, молодий господар.
- Анна, його жінка.
- Горпина Баландиха, її мати.
- Петро, син Горпини, парубок.
- Доня, вихованиця Кушнірів.
- Амброзій Заціравський, писар.
- Грицько Ронгуш, господар.

Річ діє ся в хаті Кушнірів, в нашім часі.

— 0 —

*) Для сценічного ужитку були вложені для кожної з граючих осіб співні вкладки, які тепер пропусаєсь.

АКТ I.

(Сьвітлиця. Одні двері в глибині, другі на ліво до комори. На ліво в глибині піч, на переді лавка і стіл. На право, на переді велика скриня на підніжках, що служить і за стіл).

СЦЕНА I.

Іван, Анна.

Іван. Та сядь, Анно, хоч на хвилинку коло мене...

Анна. Нема часу, голубчику, мушу ще порядкувати.

Іван. Ми ще нині і одним словечком не перекинули ся.

Анна (завсіди пораючись). Мама приїдуть нині, а я хочу, аби застали у мене чистенько всюди, як в пухерочку.

Іван. Та я хотів би саме про те поговорити з тобою. Бо якось мені аж лячно згадати, що теща приїдуть.

Анна (зближає ся до него і гладить по чуприні). А то чого тобі лячно? Хто нам може що вчинити? Хиба ми не любимо ся, не живемо в згоді?

Іван. Дай Боже, щоб нам не закаламутили тої згоди. Ти хочеш правити мамі за віно, а вони нароблять такої кирині, що наше щасте змішають з болотом.

Анна. Е, що то, так ні! Віно мені належить ся. Для кого-ж мама його тримає, коли тільки мене одну має? А брат має свою пайку. Я прогадаю ся з тим мамі таки зараз на вступі.

Іван. Може би так якось делікатно, щоби їх не роз-

сердити. Треба завсіди зважати на те, що будемо їх приймати в своїй хаті.

Анна. Ей досить тої делікатности. Ти заходив делікатно доти, доки мене без віна випхали з хати.

Іван. Хоч би ти не говорила таке, Анно. Сама знаєш, що як би я жадав був віна, то і тебе самої не дістав би був за жінку.

Анна. А ти хотів, щоби мої мамуня дали мене так без торгу? І за дочку мусіли поторгувати ся. О, я знаю маму, з ними нема як делікатно: „любім ся як рідні, а торгуймо ся як жиди!” Вони вже такі скупі, що хотіли би цілий сьвіт завоювати.

Іван. Чого вони тепер заповідають ся в гості? Вони-ж не хотіли навідати ся в нашу хату, відколи ми побрали ся.

Анна. Знаєш, я трохи домірковую ся... (Фіглярно). Чи не буде воно ізза Досі?... Петро вернув з війська і певно розповів їм, що хоче женити ся, та вони хотять подивити ся на синову.

Іван. Я від того умиваю руки! Як твоя мама буде для неї така свекруха, як для мене теща, то краще Доню продати у турецьку неволю, як дати їй за невістку. Хиба, як Доня сама хоче того, га...

Анна (передражняє). Га, га — як вже розгакав ся. От ми якось жиємо про тоту тещу. Щож то мої мама зьвір який, чи що?

Іван. Ми жиємо, бо знаємо себе, знаємо тещу, тай тримаємо ся з далека від неї. Але як би так прийшло разом жити, гу! — сама кажеш, що вони прикри.

Анна. Нну, — прикри, певно що...

Іван (передражняючи). Нну, — не нукай, бо так є. Жарти на бік! Коли теща приїздить задля Досі, то треба Досі добре розтолкувати, най розгадає ся, чи зможе витримати під їх рукою. А як потому не сподобає ся, от як я не сподобав ся, як безнастанно зачне свекруха допикати та зневажати?

Анна. А Петро від чого? Його річ боронити жінку.

Іван. Ей, і чоловік стане проти жінки, як його наюдять. А ти знаєш, яка Доня: смирна та лагідна та повільна. Вона ні відгризе ся, ні пожалує ся, ні заридає навіть, а всьо буде тихо терпіти, доки їй сил стане. А чи стане їй тільки сили терпіти, що у свекрухи стане сили доскулити?

СЦЕНА II.

Тісамі, потім Доня.

(За сценою чути спів Донї, тужну, любовну пісню).

Іван. Ходи но сюди, Доню, ми саме говорили про тебе. (Доня входить).

Анна. Та нехай перше докінчить свою пісню. Вона так гарно її співає.

Доня (кінчить пісню на сцені).

Анна (по співі до Донї з натяком). Слухай, Доню: приїдуть мої мамуня.

Доня. Коли приїдуть?

Анна. Нині. Хочуть подивити ся на свою синову.

Доня. На яку синову? Хиба Петро вже оженив ся?

Анна. З ким мав оженити ся, коли ти ще дівчиною?

Доня. Ей-бо, чи я знаю, що ви хочете від мене.

Іван. А того хочемо, аби ти добре розгадала ся: Петро схоче тебе сватати, тож придиви ся свекрусі, чи зможеш їй догодити.

Доня. Ей, ви щось обое взяли ся таке говорити, що не суди Господи... (Відвертаєсь спаленївши).

Іван. Ніби то не знає про ніщо! А про кого ти так співала?

Доня. Про нікого. Се така пісня, — я її не зложила.

Анна. А до кого то приходили раз у раз листи від Петра? Не дурно ти так ховала ся з ними... А то що у тебе в руках — чи не парубоцька сорочка?

Доня. Та де там, то я вишиваю собі...

Анна. Собі, та для когось — ану, покажи. (Доня

ховає). Зараз покажи! Іване, відбери від неї, най я побачу, що се таке?

Іван. Давай зараз сюди, або відберу силою. (Доня сьміє ся і ховає поза себе. Іван підходить і обіймає її — шамочуть ся серед сьміху!).

СЦЕНА III.

Тісамі. Свекруха.

(Свекруха входить і отвирає широко двері).

Анна (радісно). Мамуня! Якже ви так приїхали, що ми і не завважали? (Біжить напротив і цілюють ся сердечно кілька разів. Іван і Доня стоять збентежені на боці. Свекруха мірить їх прошибаючим поглядом).

Свекруха. Добре, що хоть не занерли хати, а то я вже не знала, чи злазити з воза, чи їхати далше.

Анна. Також сказали! Та ми на вас від ранка чекаємо.

Свекруха. Навіть собака не загавкала, як я ступила на ваше подвіре.

Доня. Собака з товаром у поли.

Свекруха (ніби жартом). Добре кажете, молоднице, тай господарі могли бути в поли.

Анна (зі сьміхом). Та яка се молодиця, се дівчина — не видите?

Свекруха (заслонює очи, ніби від сонця). Я щось не виджу проти сонця. Та правда, бо твій чоловік не обіймав би так молодиці...

Іван. Дай Боже здоровле. Як ся маєте, мамо (цілує в руку).

Свекруха (зимно). Дай Боже і вам. Як ви гараздуете? (Цілує).

Іван. Дякую. Добре, Богу дякувати. Як вам поводить ся?

Свекруха. От, всьо зводить ся! Як у вдовиці: нема з ким що робити.

Іван. Тепер вже Петро вернув, буде вам газдувати.

Свекруга. Петро?... Ет, він собі газдує! Поки малий був, слухав — всьо було добре. А тепер у войску набрав ся свого розуму, тай вже не хоче мами знати.

Анна. Та сідайте бо, мамуню, відпінїть. А то почали на порозї, як пан-отець свою молитву. Прошу (стирає лаву після звичаю, садовить; до Донї). Пійди Доню, до льоху, внеси сира та сметани. (Доня відходить, Анна бере з мисника та ставляє на стіл колач).

СЦЕНА IV.

Тісамі без Донї.

Свекруха. Що се за одно? Наймичка, чи що?

Анна. А вам Петро хиба не розповідав? Се перша сестра Іванова, сирота з малку, але богачка собі.

Свекруха. Ага, се тота, що про неї чула ще перед вашим весільом? Казали, що має гроші десь там в касї, але що то нинї грїш: кетить ся, бо круглий. Чогож вона у вас тепер пересиджує?

Анна. Вона виховувала ся при його небїжчиках батьках, а потому господарювала йому, а тепер жне разом з нами. Дуже щира дївчина.

Свекруха. Ей, кождий собі щирий! Але то не добре, що вона сидить коло вас. Чому не іде між людий на службу?

Іван. Вона зросла в иншїм гараздї. Ходила до школи чотири роки. Читає гладко, як другий говорить і напише всьо, що їй скажете.

Свекруха. Що господарській дитинї зі школи. Певно навчила ся там тїлько час марнувати та дармувати.

Анна. А якї вона умїє шитя рїжні та рїжно вишивати. Тут в селї була одна учителька, то вивчила її рїжних штук.

Свекруха. То чомуж її не сватає хто з панїв — вони

люблять такі витрибеньки. От, вишукайте її якого шандаря, або возьного зі суду, тай буде панею.

Анна. Та се може би було і добре... Але Петро вам мусів щось казати?...

Свекруха. Він казав, але я і слухати не хотіла. Я для него маю не таку богачку! Най вона собі і в голову не кладе...

СЦЕНА V.

Тісамі, Доня.

Доня (вносить сир зі сметаною в мисці, вибирає з мисника тарілки і ставить перед кожного).

Анна. Перед тим треба би напити ся по келішку горівки. (Звиняючись). Мій чоловік не пе, тай нема дома...

Свекруха. Жалуєте собі? Чи чоловік на се жие тай працює, би собі жалувати? Тільки вашого!

Анна. Та хто там жалує. Іван мені нічого не боронить, але я сама виджу, що в горівці не така велика утіха. Дома, у вас, то я пила часом, але у себе ніколи.

Свекруха. То зле. Воно здорово напити ся келішок горівки. Мій небіжчик бувало все для мене привозив фляшку солодкої з міста тай таке бувало мене частує, таке припрошує, що раз!

Анна (подразнена). Але потому бувало, як зачнете ся сварити з собою, що аж хата бувало танцює. А ми не пемо, тай не сваримо ся.

Іван (удобряючи). Та ти Анно не диви ся на мене, але як мамуня напюють ся, то пішли.

Анна. Та кого-ж я пішлю, коли нема нікого дома. Хлопець ще в поли з товаром...

Свекруха. А во-ж дівчина є, — та нехай скочить до коршми.

Анна (здивована). Хто, Доня?

Доня. Я встидаю ся йти до коршми. Я там не була з роду.

Свекруха. А ти-ж де виросла, в лісі? Хиба між людьми не бувала? А на музику не ходиш?

Доня. У нас є читальня. Там всі сходять ся і читають і забавляють ся; а часом і танцюємо.

Свекруха. Знаю, знаю, читальня! ага! Ти мене доню не вчи, що то таке читальники. Через них вся біда в селі. А як в хаті чого треба, то могла би ти таки послужити, а не ставати з ротом до господині.

Анна (сьміючись). Та дайте спокій, мамо. Я сама би не пустила її до коршми. Збігай но Іване, голубчику, до коршми. Фляшка там у коморі. Пійди, Доню, пошукай. (Доня іде до комори).

Іван. Добре, серденько, я зараз принесу (іде за Донею).

Свекруха (з пересердем). Тьфу, я ще не бачила і не чула такого (передражняючи). Вона до него „голубчику”, а він до неї „серденько” (іншим тоном). Ой дурна, дурна, не вір ти хлопови, бо кождий хлоп в очи сьвітить, а поза очи дурить.

Анна. Не бійте ся, Іван не такий, він і не подивить ся на жадну.

Свекруха. Го, го, не вір. А небіжчик мій старий, як бувало? Уже був старий хрін, а за дівчатами очи пас.

Анна. Ей, тато небіжчик мали іншу біду на голові.

Свекруха. Та що ти знаєш, що ти знаєш?! А чого пійшов зі сьвіта? То йому так жінки зробили. Тота Шеньова Рузька, що покинула була свого чоловіка. Чи я їх не бачила разом на торзї у місті? Щось йому дала напити ся, тай мій пійшов землю гризти.

Анна. Ей, та що ви вигадуете, мамо. Бог знає, як то було! Прецінь тато не вмерли нагло тай були при тім люди...

Свекруха. Та що люди порадять, як то там в середині йому пороблено. Я вже хотїла спровадити комі-

сію, але не хотіла робити встиду небіжчкови по смерті, аби його різали.

Іван (входить з комори з фляшкою). Солодкої вам принести, чи чистої.

Анна. Возьми солодкої, бо запалювати дома, то так чути на цілу хату, аж дух запирає.

Свекруха. Може би ви поступили по дорозі по писаря? Я маю тут довжок, то він обіцяв мені зробити позов.

Іван. По Заціравського? Я застану його напевно в коршмі. Він там провадить людям процесу (пійшов).

СЦЕНА VI.

Анна, Свекруха.

Анна. Які ви маєте гроші тут в селі?

Свекруха (смирненько). Та які там гроші? От троха сирітської мізерії, вдовиного гроша. То винен мені — ти повинна його знати — Грицько Ронгуш, Василів — такий невидненький чоловік, троха руденький...

Анна. Колиж ви йому позичили ті гроші?

Свекруха. Та то не я, а ще небіщик тато позичив, тай на пропале. А я казала бувало небіщикови: не заходи ся з такими дідами. Але не слухав, тай дав йому гроші — а тепер пропадає моя праця.

Анна. Тай ви мені нічого не казали! Ми жиємо тут в селі, то були би-сьмо нераз натиснули на него.

Свекруха (хитро). Або мене пекло, чи що? Я не напирала на него, коли сам не зголошував ся. Нехай ростуть мені проценти. І так мої гроші поставили його на ноги!

Анна. Колиж він, чую, хоче їхати до Бразилії, то і ваші гроші готові пропасти.

Свекруха (чванячись). Говори, я вже його добре тримаю за поли. Заціравський стягне з него з тисячку, нім він вибере ся за море.

Анна (здивована). То він вам аж тільки винен? (з

докором). А ви кляли ся, що не маєте мені чим віно виплатити.

Свекруха. Абож я мала, або маю? Гроші у довжника, то як риба у саку; пругне ся туда-сюда, таї пірне у воду.

Анна. Не морочте мені голови, мамуню. Вже то ви собі доброго адвоката взяли, того Заціравського, — не пірне довжник з ваших рук.

Свекруха. Доки мого житя, те що маю — мое. Я не здам себе на ласку дітий. Доти ви мене ще поважаєте, доки той крейцар сьвітить ся у мене.

Анна. Як вас будемо поважати, коли жалуете нам тої дрібки, що нам належить ся від вас.

Свекруха. На що тобі моєї дрібки, коли ти, коби здорова, маеш тільки, що ще бе і мене вивінувала.

Анна. Правда, що як би ви віддавали ся, то я би мала більше серця і не пустила вас так голіруч, як ви мене.

Свекруха (кокетно утирає собі уста). Так, от видиш, добре, дитинко. Най той посаг, що я мала дати тобі, зістане мені на посаг від тебе.

Анна. Хиба ви віддаєте ся, чи що, щоби я вас вівувала?

Свекруха. Або що? Чи я черниця? Чи мені сьвіт завязаний? Не такі віддають ся — а я не найшла би собі ще пари?

Анна. От, мамо, не сьмішіть сивої голови. Та ви кривдили би свої діти, та на старість приймати якогось забияку, пройдисьвіта до себе.

Свекруха. Яка я тобі сива! Ану, чи найдеш один сивий волосок на моїй голові. Чи для мене не найде ся який порядний чоловік?

Анна. Найде ся хиба який вдовець з громадою дїтвори.

Свекруха. А мені нащо чужих бахорів? Чи є так богато що ділити? Досить я вже маю зі своїми власними...

Анна. А ще і тих не обділили. Ви, мамуню, не ди-

віль ся на те, що я маю, бо з того ви мені не дали нічо — я сиджу на чоловічим добрі...

Свекруха. Хиба ти не взяла всего з дому? І сорочок мала і спідниць мала і хустки мала і сїрак мала і подушку мала, а щож ти ще хочеш?

Анна. Тай тільки всього, що на хребті — хиба ще забрала ті буханці, що мене змалку ними частували.

Свекруха. Ти мені не докоряй буханцями. Мамині буханці не болять. А хто би тебе був навчив, як би не мама, як би не мамині буханці? Що з тебе було би вийшло?

Анна. Я й не докоряю. Але чому, як я була дівкою, ви і старали ся на мене і не жалували мені, а відколи вийшла заміж, то так, як би ножем утяв: ви не хочете нічо і знати про мене.

Свекруха. А як тобі Бог дав таке щасте, що ти на богача трафила? Тільки не умієш порадити собі, а ти би не так панувала. Прецінь ти у него не їш дурно хліба, а робиш на себе. Ти з господарства спрятай собі гроша, чи за покладки, чи що продаш з города — не потребуєш йому зараз вираховувати ся. Старай ся, щоби ти завсіди мала свій крейцар при собі, щоби він не знав о тім. Справляй собі річи, убирай ся як пава, вистрій ся, аби ціле село бігло дивити ся на тебе, аби кождий видів, що ти собі господиня.

Анна. Ой, волїла би я скорше гола ходити ніж би я мала свого чоловіка ошукувати.

Свекруха. Тут нема жадного ошуканства. Подиви ся на себе: як ти виглядаєш? Тебе нема і половини тої, що була! А ти повинна мати в коморі завсіди фляшку доброї горівочки, тай що доброго перекусити десь на полиці, зайти перед обідом, чи так собі, на підвечірок, напити ся келїшок, закусити порядно — а чоловікови все сказати, що ти на него чекала, тай нічо в губі не мала.

Анна. Та я задавила би ся тим куском хліба, що їла би тайком перед чоловіком.

Свекруха. Не бій ся, не удавила би ся ти, а виглядала червона як рожа і груба от така (показує) як бочка, з клубами як подушки. Таких то люблять чоловіки і тримають ся їх, а на таких сухих та тонких, як ти, то і дивитись не хочуть.

Анна. Мій чоловік і так мене любить.

Свекруха. Ой не хвали ся так дуже, бо як би він любив тебе, як треба, то ти би значила більше в хаті. Але ти дивиш ся, тай не видиш? (З обуренем). Чи я дала би мому чоловікови оттак стискати при мені дівчину? Та крий Боже! Я би йому очи з лоба видерла. Засі до другої, коли зі мною шлюб брав!

Анна. Він її не стискав, тільки відбিরав вишиване.

Свекруха. Вже ти мені не кажи! Коли я вже говорю, то мусить бути правда, бо я за правду то і в огонь би пійшла. — Або то добре, що ти його посилаєш з нею до комори? Я тобі кажу, що вони знають ся! Я їх по очах пізнаю. Я знаю, як мій старий бувало. Я не могла через него жадної наймички тримати.

Анна. Тай через тоту заздрість у вас життя не було. А ми з Іваном знов інші люди.

Свекруха. Які інші? Щож ти іншого від мене? Щож таке той твій Іван, генерал який, чи хто? Не дурно він так дре ніс до гори, коли ти йому так кадиш! А то йому аж якось карк не згинав ся, аби мене в руку поцілувати. Го, го, мене вже не такі цілували по руках. Я бувала і межи міщанами і межи панами і всюди мені честь віддавали і люди за люди мене мали. А він ледви слово до мене промовить, тай то якось так бовтне від нехочу, як би мені робив велику ласку.

СЦЕНА VII.

Анна, Свекруха, Доня.

Доня (виходить з комори і сідає оподалеки з вишиванем; павза).

Свекруха. Вже прийшла слухати, що говорить ся, повірниця! — Чи я тобі не казала?

Анна (тишком). Та цитьте, мамуню, не говоріть таке, бо вона доміркує ся.

Свекруха. Та най доміркує ся. Я не бою ся нікого, а за правду і в огонь піду. Підслухувала під дверми, то най знов іде за двері, а не пхаєть ся тут мені під очи.

Доня. Кого підслухували?

Анна То мамуня розповідають про себе.

Свекруха (привітно з іронією). Ага, мене підслухували — бодай їм заступило.

Доня. Де вас підслухували?

Анна (зацитькуючи). В якімсь там селі в чужій хаті...

Свекруха (як висше). Аякже, аякже, у моєї доньки в коморі підслухували — бодай скаменіли.

Доня. Коли вас підслухували?

Анна. То було вже давно якось...

Свекруха. (як висше). Аякже, вже дуже давно: таки тепер в тій хвили підслухували — бодай не дочекали.

Доня. Хто то такий вас підслухував?

Анна. Та то може і не було нікого...

Свекруха (як висше). Тут її не було, як там підслухувала, а як тут підслухує, то там її нема.

Доня. Се вони певно думають на мене...

Анна (перебиває). Та де на тебе — не на тебе. Мама оповідають про одну дівчину...

Свекруха (перебиває). Та деж хто подумав би на таку невинну, що сама не доміркуєть ся, та ще й допитуєть ся — безвстидна!

Доня. Вони їй-Богу думають на мене. Деж би я таке робила...

Анна (підходить до Доні). Вони так жартують, то не на правду. (До мами). Дайте спокій, мамо, не зачинайте мені сварки в хаті.

Свекруха (невинно). Та хто каже на тебе, дівонько, хто тут відзиває ся до тебе? Не зачіпай сама людей,

то і тебе оставлять в спокою. Пошануй других, то і тебе пошанують.

Доня. Я тут нічим невинна. Я і в думці вас не уразила, не то язиком.

Свекруха. Не треба язиком! Лиха людина кине тільки лхим оком, тай заподіє лихо.

Доня. Йй-Богу, я навіть і не подивила ся на вас, коли тут прийшла.

Свекруха (встає). А ти до кого так говориш, га! Ти знаєш, хто я є? Може рівна тобі? Дивіть, як розтворило дзюб до мене, пискала! „Не подивила ся на мене!” Ти не варта дивити ся на мене, от що!

Анна (уговорюючи). Іди Доню з хати, уступи ся їм зперед очий, най не вигадують.

Доня (плаче). Я нічим не заслужила собі на таке. Мене ще ніхто з роду так не лаяв. (Виходить).

СЦЕНА VIII.

Анна, Свекруха.

Анна. Що ви хочете від дівчини? Чого ви до неї причепили ся?

Свекруха. Най не баламутить хлопця, най не тягне його до себе. Треба мені такої вченої невістки, аби мое добро рознесла, та розкапарила. Я потребую робітницї, аби мала з неї поміч у господарстві.

Анна. Петро шукає для себе жінки, а не для вас робітницї.

Свекруха. Не потребує шукати, я вже йому сама знайду. Вже маю досить такого розумного зятика, ще мені треба такої розумної невістки. Ще я може маю якийсь голос при тім...

Анна. Як наважить ся, то ви його не спините, йому вже вийшли літа.

Свекруха. Які літа? Інші парубкують і до 30 літ і до 35, а він не може? Приперло його? Таж він має

господиню дома: я і обперу його і обшию і зварю їсти і обійду газдівство — може трохи ліпше, як така розлізла легейда.

Анна. Вона не буде на вашім газдувати. Петро відділить ся на своє.

Свекруха (показує дулю). Отото-о! Є що ділити тих пару нив, щоби до решти стати жебраками.

Анна. То ви і Петрови не хочете нічо дати?

Свекруха. Як він хоче мати свій власний розум, то досить з него того розуму. Але я вже так досолою тій вибраній білявці, що їй перейде охота сидіти разом зі мною під одною стріхою.

СЦЕНА ІХ.

Анна, Свекруха, Писар.

Писар. Дай Боже здоровля. Витаймо гостей зі світа на нашім сьмітю, пане мостердзею. Го, го, не дурно то нині сороки скреготали, — то вони вельможну паню Анджейову так витали в нашім селі. Кланяю ся до стіп вашеці. (Цілує руку).

Свекруха. Дякуем вам красно, що прийшли. Що доброго коло вас чувати, пане Томашу?

Анна. Деж ви поділи мого чоловіка?

Писар. Та він там потішає дівчину — вона так чогось плаче мов по умерлім. А я не міг встояти, тай чим скорше скочив у хату.

Свекруха. Диви, побігла зараз на скаргу до него! (подивила ся значучо на Анну).

Анна (змішана). Чому-ж він не несе горівки... (Виходить скоро).

СЦЕНА Х.

Свекруха, Писар.

Писар. Хехехе, заздрісна пані Янова на свого чоловіка, пане мостердзею. Зараз пізнати, коли хто любить ся.

Свекруха. Не так вони люблять ся, як треба. Він собі сюди, а вона собі туди. Правда, що не сварять ся, але і не люблять ся. От він баламутить ся з тою дівчиною, а вона дурна, навіть не хоче тому вірити!

Писар. Ав, то зле, пане мостердзею. Жінка повинна тримати чоловіка остро в цуглях — чи як кажете, пані Анджейова, добродзійко — га, пане мостердзею? От я наприклад. Хоть я вже старший собі кавалер, але коли прийде вложити спину, пане мостердзею, в мальженське ярмо, то тягнув би, тягнув би, як той сїрий волик, що тільки йому скажи: соб чи цабе, а він вже знає свою дорогу.

Свекруха. Йй-Богу, добре кажете, пане Заціравський. Завсїди лїпше, як чоловік слухає жінки. Коби то мій зять хотїв так — але то такий мудрагель, що ну! Підбунтував, чуєте, жінку, — але сїдайте, пане Заціравський. Я так зраділа, що вас побачила, що і забула просити сїдати, пек мені!

Писар. Дзїнькую, дзїнькую, будьте ласка усядьте ви перше, пані Анджейова, добродзійко.

Свекруха (сїдає). Прошу, сїдайте. — Підбунтував, чуєте жінку, щоби до мене пристала за посаг. Я тільки, що вступила в хату, а вона обїла мене язиком. А нащож би я нхала посаг у таку слїпу богачку тай молоду газдиню.

Писар. Слушно, пані Анджейова, дуже слушно. Молоді люди най доробляють ся. Як зароблять, будуть вмїти пошанувати, а як прийде їм готове, то протратять, пропють, програють в карти, пане мостердзею!... Чи не так, як я кажу, добродзійко? Він най буде задоволений, пане мостердзею, що взяв панну з такого шановного дому. Я сам, пане мостердзею, хоч я шляхтич з діда, з прадїда і мої пинодки разом з воеводами, із самим королем сїділи при столї — а я, пане мостердзею, не вагаю ся сколігувати себе з вашим шановним домом.

Свекруха. Або він то розуміє — такий простий

мужик! Коби хоч вона дурна не тягнула так за ним, — я вже їй казала сама, бо я за правду то і в огонь пійду! — Може би ви, пане Томашу, трохи розлюбили Анну, може би вона тоді так не піддавала ся.

Писар. Та чому ні, коли пані Анджейова собі того жичить... Але я волів би радше, пане мостердзею, до шановної мамуні копирчаки строїти. То вже і вік для мене відповіднійший і стан поважнійший, ну і мій цілий афект, пане мостердзею, звернений до вас, пані Анджейова, добродзійко. (Підсуває ся і обіймає).

Свекруха (кокетно). А бодай Вас, пане Томашу, добродзею (ударяє рукою по плечу), куда ви ось закрутили. Та до мамуні буде час потому, а тепер спробуйте до доньки, бо вони мені вже тут жити не дають.

СЦЕНА XI.

Свекруха, Писар, Анна, Іван.

Анна (входить загнувана з очевидним поспіхом і уданою веселостію). Мої гості вже десь тут поголодніли. Прошу вибачити на сей раз — на другий буде ліпше (ставить горівку і наливає). Пийте, мамо, до пана Заціравського.

Свекруха. Та ти-ж господиня, пий перша до нас.

Писар. А ви, пане Яне, не напете ся з нами?

Іван (захмарений). Пийте здорові, я не вживаю горівки.

Писар. А то що за часи настали тепер, гей! Пів села вже горівки ані в рот не возьме. Коли пишу котрому позов, чи съвядецтво, чи який інший документ, то мужик поставить мені на почесне кватирку горівки, а сам, юха, відвертаєть ся, каже, що йому смердить! То якась зараза між вами, чи що, хлопи, гей! Коби то на вас завернути панщину, то ви брали би горівку бодай мастити синяки на тілі! А так хиба збанкрутують всі жиди — а що тоді буде? Як ви будете обходи-

ти ся без жида? Ой зле вам хлопам тоді буде: упаде гендель і упаде кредит.

Іван. Про мене най усіх жидів не стає, то я дам собі раду. Що своїми пальцями прироблю — з того буду жити. Але як би собі пани дали раду без жида — ото я цікавий?!

Анна. Коли мій не хоче пити, то я випю за него. До вас мамуню: дай Боже здоровля (пе).

Свекруха. Дай Боже і тобі донечко, щоби ти була панєю у своїй хаті, а не хто инший.

Іван (в сторону). Ага, ось, куди воно пійшло (порушив ся нетерпеливо). Вже юдять на мене!

Свекруха (злобно). Чи не від горівки ви так кидаєте ся Іване? Бо то кажуть, коли хто горівки не пе, то його аж трясе від того духу. (До писаря). В ваші руки: дай вам Боже, пане Томашу, щоби всі дівчата вас любили, а всі молодиці за вами тужили.

Писар. Що мені з дівчат? Се так, як піна на пиві! Най би тільки одна ладна молодичка затужила за мною, я віддав би за ню усі дівчата. У ваші ручки, господине.

Анна (боронить ся). До мене вже, їй-Богу, не пийте. Пийте ласкаво до мамуні.

Писар. Я і до мамуні випю, чому ні, але і доня не відкаже мені. От так з добрих рук, тай зі щирого серця, пане мостердзею. Чи може боїте ся, що чоловік дивить ся? Чоловік повинен радий бути, що до його жінки хлопці липнуть, пане мостердзею. Вже мусите тої раз випити. В своїй хаті не відмовите.

Свекруха. Та пий до мене, бо ще люди подумують, що жалуєш тої дрібки горівки.

Анна. До вас, мамуню (пе і наливає мамі).

Писар. То мені молодичка: кров з молоком! Від одної чарки покрасніла як рожа, що мало кров з лица не присне, пане мостердзею. Так аж пахнуть від вас, як від полуміни, що і на морозі загрів би ся від вас, га, га, га!

Свекруха. Але бо і ви, пане Томашу, як сірник, раз зачинаєте горіти. Дай Боже (пе і наливає).

Писар. Щож би я був за кавалер, пані Анджейова? Я, пане мостердзею, шляхтич з діда з прадіда, а в наших жилах інша кров пливе, не хлопська, а така сина, аж чорна, пане мостердзею, що горить як лютрований спірітус.

Анна (веселенька, сьмієть ся). Вам далі, вибачайте, за печею зимні кости гріти, а ви так бундючите ся.

Писар. Го, го, ви не знаєте шляхоцької натури, пане мостердзею.

Анна. Знаю, знаю, чому ні: шляхтич як випе, то хоче закусити — беріть, прошу (накладає йому).

Писар. А як закусить, то хоче любити ся — правда ваша, пані Янова! (переморгує до неї). Ей, як би вас тут так не сторожив чоловік, тай мамуня не дивила ся... (затирає руки).

Анна (сьміючись). Щож би було тоді? Може би ще стали залицятись?

Писар. Гадаєте, що не потрафлю? У мене не тяжко і поцілувати (нахиляєть ся до Анни).

Іван (нетерпеливить ся). Ей, поцілую я тебе, як не перестанеш плести смалені дуби!

Анна (через плече). Що ти там воркотиш, Іване? Чому не сідаєш разом до гостей та не говориш дещо?

Іван. Тверезому з п'яними говорити, то так, як на човні стояти: не зміркуєш на котрий бік станути, бо на всі сторони колише ся.

Свекруха. Або-ж ми такі п'яні, що з нами вже і говорити не можна?

Іван. Видко, що п'яні, коли почали таку розмову, що і слухати стидно.

Писар. Хе, хе, хе, заздрісний чоловік, пане мостердзею. Мов би його окропом обпарив — на власних гостей вередує. А де гостинність, пане мостердзею, тота стародавна гостинність, що то диктує господареві —

дати їсти і пити і ще дати гостеві викинути себе за двері, ге, ге, ге...

Іван. У вас, шляхтичів, може і так, а у нас, хлопів, інакше. Хто знає честь, того приймаємо, а хто ні, того ми викидаємо.

Свекруха. Чуєш Анно, що твій чоловік виговорює. То ддятого, що пан Заціравський прийшов в гості до т в о є ї мамуні! Як би так хто прийшов до його мамуні, то ти не сьміла би певно так рознимати рота. Повинно бути рівне право, як для него, так для тебе — я за правду і в огось піїду. — Уступім ся їм з хати, пане Заціравський, там в садку побалакаємо вільнійше про наші справи. (Забирають ся мовчки і з повагою; Анна подразнена мірить очима то їх, то чоловіка. Свекруха на відході нишком до писаря). Дуже добре стало ся, так їм треба! (відходять).

СЦЕНА ПОСЛІДНА.

Анна — Іван.

Іван (ходить гнівний по хаті). А, того вже за богато, маю аж поти (показує на шию). Хоче твоя мати бути гостем, добре, просимо дуже, — але я не потребу атамана в хаті. Яке тещі право до Доні, яким правом вони нападають на неї, приводять її до плачу? Чи вона у них на службі, чи їх хліб їсть? Тай чого вони могли причепити ся до неї? що вона могла їм заподіяти? Хто не знає Доні: вона і дитині не скаже марного слова, кождому уступить, а тещу не могла обминути, бо теща навмисне підїздить, щобн трутити у фосу! Але скажи їм сама, щоби дали спокій тим напастям, коли не хочеш, аби я їм те говорив. Бо як я вмішаю ся в ті справи, то гірше буде.

Анна. Страх, як розкричав ся за свою сестричку; за власну жінку, то би ти певно так не уняв ся! Яке мені незнатищо твоя Доня: побігла зараз з язиком на скаргу! Щож їй таке зробили — от, переговорили ся!

Іван. Знаю, як вони уміють переговорити ся. Вони і зо мною переговорюють ся, але нарешті чогось договорять ся. Я стерплю довго, але не на віки. А того шляхоцького макогона викину за ковнір тай за двері, як ще раз поважить ся переступити мій поріг.

Анна (уперто). Не викинеш його, бо я сама запрошу. Він до мене прийшов в гості і до моєї мами, — не сьмієш його виганяти.

Іван (обурений). Чи тобі не встид, жінко, дати собі плести такі баналюки, слухати теревенів такого старого гольтіпаки? В мені аж кров кипіла, коли він тут став залицяти ся та заглядати тобі в очи, а ти ще продаєш до цього зуби!

Анна (здENERвована). І буду продавати таксамо, як ти. Ти собі — я собі: одно для всіх право. Ти маєш Дону, а я маю Заціравського.

Іван. Що ти говориш? Я... я маю... Дону...? Ти мене обмовляєш? Робиш мені вимівку за сестру? Ти знаєш добре, що ми змалку зросли як рідні, що я їй і братом і опікуном, що вона кругла сирота — нащож кидаєш на неї болотом? Се вже свекрухи діло — але Доня ще не синова її. Що на мене вигадує, се мені байдуже, але її не позволю неславити сироту. (Строго). Не посьміє свекруха, не посьмієш і ти (мякшим тоном), хоть як я тебе люблю.

Анна (плачучи). Так ти мене любиш, що кричиш на мене, як на послідну. Я вже не маю чого жити на сьвітї, коли стратила твоє серце. Що я маю діяти, нещаслива, що я маю почати!

Іван. От маєш: де наш спокій, де наше щастє і любов, де наша згода і наша віра — і наше жите! — Все пійшло за злобою свекрухи.

(Кінець I. акту).

АКТ II.

(Тасама обстановка).

СЦЕНА I.

Анна (сидить заплакана за столом), **Доня** (під вікном коло скрині).

Доня. На дворі і сьвітло і погідно, а в хаті мов би затягнула слота. Від вчера пішло все якимсь перевертним ладом.

Анна. То вже не від вчера збирало ся на тучу, а я сліпа не виділа тої хмари.

Доня. Коли я почувла, що ви сварите ся, то в мені аж серце похололо. Іван такий добрий чоловік і вміє так розсердити ся?!

Анна. Дуже добрий, та тільки не для жінки, не для її мами, не для її родини.

Доня. Тобі тільки так тепер здаеть ся. (Привітно). Пригадай давнійше, як ми всі гарно жили в згоді. А ви обоє любили ся як у казці. (Весело). Розгони свої сумні думки, а всьо поверне ся небаром назад на добре! (Співає).

Ой була, ой була
Там така люба,
Він її, в'на його
Любили в єдно.

Лихий біс, лихий біс
Злих людей надніс,

Розеднив, розраїв,
Щастє затроїв.

Ой щезни, ой щезни
· Погана маро,
Не смути, не темний
Аннини чоло.

Засьвіти, засьвіти,
Сонце, зпоза хмар,
Розжени, розжени
Той поганий чар.

СЦЕНА II.

Тісамі, Свекруха.

Свекруха. Чи не потішаеш ти, дівонько, господині. От, найшла ся потішниця! Причепила ся до жінки, тай кряче як той крук на нещасте...

Доня. Я хочу заспокоїти Анну, бо вона плаче дуже.

Свекруха. А хто її привів до плачу, як не ти? Тебе вже певно Іван післав заспокоювати її! Він тебе певно вислав до жінки вивідувати ся дещо, або і насьміяти ся над нею.

Доня. Сьміяти ся з того, що вони посварили ся? Хибаж Іван міг би мене посилати на таке. Мене се бо-лить так, як би то на мене саму насварили.

Свекруха (злобно). То сумліне відзиває ся в тобі, зла совість мучить тебе. Ліпше були би зробили, коли би замість себе лаяти, були тебе добре окрестили, тоді може настав би спокій в хаті.

Доня. Вже нова напасть. Хиба я тому винною? (До Анни). Скажи-ж Анночко, скажи сестричко, чи я станула колинебудь у поперек твому щастю, чи я тут виною хоч тільки, що за позніхтем.

Свекруха. Ти ще сьмієш лізти їй в очи, безстыдна? (Передражняє). „Анночко” — „сестричко” — яка сьвя-

та та безвинна. А чоловіка хто відбив, хто водить ся з ним, та юдить на жінку, на маму, на нас всіх — не знаєш? Так я тобі скажу: Ти Доню, Донуню, Донечкогадинко, що вони тебе викохали у власній пазусі.

Доня (дуже зворушена). Анно, Анно, відозви ся, борони мене — таж ти знаєш, що се все неправда.

Анна (хоче промовити, але свекруха не дає їй).

Свекруха (хухає на Анну і слинить їй очи; до Донї). Чарівниця, сатана! Чоловіка урекля, а тепер накидає і на жінку чари. (До Анни). Дивіть, як жінка зблїдла... тьфу на чари, тьфу на чари! Ходім, уступім ся її з очий, бо вона відьма, кине на тебе уроки. (Випихає Анну).

СЦЕНА III.

Доня (стоїть довго блїда, з заломаними руками, віддихає тяжко, говорить сухо, одностайно). Ні, я того не перенесу! (Іде до скрині, витягає річи). Так невинно, так невинно! І вона не відозвала ся ані словом, дала мене так зганьбити, поругати! (Вибирає мовчки річи, далі крикнула з боєм) Ох! (і вибухнула гїрким риданєм, присївши на порозкидані річи. По добрій хвили утихомирять ся). Що я хотїла робити? Ага, річи збирати, свої річи. Геть відси, геть, у найми, на koniecь свїта, як найдальше відси! Так невинно, так невинно!...

СЦЕНА IV.

Доня — Іван.

Іван. Що ти таке перевертаєш в скрини, Доню, — повна хата річий?

Доня (стрепенула ся). Се ти Іване? Добре, що ти прийшов.

Іван. Куди ти збираєш ся?

Доня. Я... нікуди... Хочу відділити мої річи.

Іван. Ти чогось сумна, заплакана. Може вже знов тут що стало ся? Кажи.

Доня. Нічого... Питали ся за тобою... Я тобі скажу, але... приречи мені одно.

Іван. Приречи тобі — що таке?

Доня. Прирікаєш?

Іван. Що маю прирікати?

Доня. Ні, скажи наперед, чи прирікаєш, а потому всьо тобі розкажу.

Іван. Шож таке маєш сказати?

Доня. Не скажу, аж буду мати твоє приречене.

Іван (шутливо). Мене вже ляк бере, що се таке має бути?

Доня. На милість Бога приречи мені, приречи мені, Іване, сьвято і незломно, що зробиш, о що буду тебе просити, а я заклину ся тобі, що се буде тільки для твого щастя!

Іван. Прирікаю.

Доня. Незломно?

Іван. Незломно — шож таке?

Доня. Сьвято перед Богом?

Іван (завсіди шутливо). Сьвято перед Богом — шож таке?

Доня (торжественно). Не зачіпай свєкрухи!

Іван (сьмієть ся). Оттілько, — на се не потреба було і присяги.

Доня. Уступай їй у всім, обходи ся як найуважнійше, як довго є вона у тебе в дома.

Іван. Але чомуж ти говориш се мені?

Доня. Бо від того зависить твоє щастє. Аж тепер пізнала, як над Анною мама верховодить. А як теща зненавидить тебе, то відверне її серце цілком від тебе.

Іван. Так уже зде не буде, — Анна прецінь любить мене.

Доня. Але вона гадає, що ти її не любиш. Будь для неї ласкавий, зноси терпеливо докори, не помятай урази, згадуй її мисли, аби привернути її серце до се-

бе. (Сумно). А я вибираю ся геть від вас, дякую за сіль, хліб і йду собі в сьвіт шукати долі.

Іван. Що, що! Чи вже всі пошаліли тут в хаті? Певно розповіли тобі сю дурницю, за котру ми вчера сварили ся.

Доня. Так се правда, що ви за мене сварили ся? Тож видиш, що инакше не може бути — я йду звідси.

Іван. І ти маєш серце нас так покидати?

Доня. Якраз тому, що маю серце.

Іван. Тепер, коли кинули в мою хату таку поломінь?

Доня. Як я уступлю ся, не буде що горіти.

Іван. Тепер, коли ми мали тішити ся нашим спільним щастем? (Веселим тоном). Тепер не можна тобі відходити. Я переказав Петрови, аби ще нині приїхав і зробив всьому кінець.

Доня (з резигнацією). Вже і так всьому кінець... Петро — свекруха... ні, ніколи, — пусти мене!

Іван. Пушу аж тоді, коли мені приречеш також одно.

Доня. Нічого не хочу, пусти мене в сьвіт за очі.

Іван. Пійдеш в сьвіт за очі, але ще зачекаєш, аж Петро приїде. Коли він нині тут не буде, так я тебе завтра не буду здержував. — Отож ще на нині! Правда, я прирік тобі і не надумував ся — дай же ти свою руку...

Доня (подає руку). Добре, до завтра.

СЦЕНА V.

Тісамі — Ронгуш.

Ронгуш (заглянувши, вглядів як Іван прибиває на руку Доні). Купуєте куме, чи продаєте? Слава Ісусу.

Іван. Слава на віки. Просіммо близше. Сьвітовому чоловікови тільки торг на думці.

Доня (складає свої річи в товмак).

Ронгуш (підходить близше). Ая, ая, шукаю купця

на поле, ая, продаю всьо до чиста, ая, ая, бо вже прийшла шіфкарта.

Іван. Та хто купує, чи не жид?

Ронгуш. Ей, ще гірше, як жид! Беруть у мене за довг цілу землю без крейцара, ая, ая.

Іван. Не гріх вам віддавати съвату землицю у такі руки? За се кара Божа!

Ронгуш. Всі ми грішні, ая, ая, — Боже отпусти согрішення наша — а щож робити, коли треба їхати, ая, ая.

Іван. Та чогож вам так пильно їхати? У вас, слава Богу, є і ґрунтьєць і господарство, а там хто знає, як буде.

Ронгуш. Бог знає, єдиний, ая, ая, бо Господь всевідучий, а ми грішні, приймаємо се, що від Него дістаємо, ая, ая. Але там, видите, дає цісар землю за дурно.

Іван. Або се правда? От така поговірка між народом.

Ронгуш. Ей нї, нї, таки правда, дає землю. Був якось у селі один подорожний, ая, ая, такий, що там був за морем, ая, і приїхав сюди вербувати людий на цісарські землі, ая, ая — так він мені все розказував.

Іван. Хиба наш монарх купив там землю, чи у війні здобув? На війну прецінь не кликали, відколи я памятаю.

Ронгуш. Не купив, ая, анї не забрав у війні, але видите так було, ая, ая! Там була така... така мрака, що не було анї землі, анї моря, ая, ая, і там поїхав у той край такий високий індзінер, перший над всі індзінери, ая, ая. Він називає ся Намсин, нібито, що він усім нам син є, ая! Усім людям на землі то він є син, бо він для всіх зробив дуже добре, ая, ая, і тому називає ся Намсин. То він вишукав там землю.

Іван. Та яку землю, коли там була мрака.

Ронгуш. Була мрака, а потому стала земля, ая, ая.

Іван. І той індзінер потрафив зробити з мраки землю?

Ронгуш. Сам індзінер того би не потрафив, але йому так Господь Бог дав. „У Господа все можливо!“ Бог змилосердив ся над людьми, що між ними вже так дуже тісно стало, ая, ая. Так зібрали ся всі цісарі, всі монархи і зачали тягнути льоси, кому має припасти тота земля. І витягнула льос невістка нашого цісаря; і тепер роздаровують людем, ая, ая, 113 моргів для кожного.

Доня. Возьміть мене з собою, я поїду з вами у той край. При господарстві не буду у вас заваджати.

Ронгуш. Ой, там коби руки, а робити є на чім. Там вже всього дадуть, коби лише тут гроші на дорогу, ая, ся. Послухайте, як то у пісни співають за тоту Америку (співає):

Ой там в Америці край,
Там вже на землі є рай.
Хочеш їсти, хочеш пити,
Не потреба ся журити:
Там дадуть все, ще їй розносять,
Ще їй принесуть, ще їй попросять.

Там мужик наш не Іван,
Кождий там справдішний пан,
У сурдугі, у перстениях,
А доляри по кишениях,
Має дім свій, сальон з плейсом,
Називає ся янкесом.

Там не знають, що значить
В війску років три служить,
Нї що уряд податковий,
Ані виділ повітовий,
Ані панський ліс та поле,
Суди, шарварки та школи.

Там на дубі росте хліб,
Бодяки там родять біб,
А колосе на три пяди,

Диких коний, свинь громади,
За слугу можеш привчити
Малпу — і не тра платити.

Корова до року два
Разів принесе теля,
Кукуруза як смерека,
В літі зимно, в зимі спека,
Власний свій тютюн у файці,
А когут несе там яйці.

Як у нас є ясний день,
Там ніч темна як би пень.
Ми встаєм — вони лягають,
Ми хропом — вони снідають,
Ми тут ходимо ногами,
А там коміть головами.

Іван. Хоч там такий рай має бути, але ви ще може розгадаєте ся, бо рідна земля все мати наша.

Ронгуш. Я вже був би поїхав, ая, ая, коби гроші! Спродав тих пару хвостів тай що там було коло господарства — того на дорогу за мало. А за грунт не хочуть мені нічого дати тільки цілий за довг беруть.

Іван. Кількож довгу на вашім ґрунті?

Ронгуш. Бог один знає... Нібито, я позичив у небіжчика Андрія пятьсот — але то вже літа! З початку не віддавав нічо, а потому все капав по трохи. Тай ми якось годили ся з вдовицею. Але як перебрав на себе той довг наш писар, Заціравський, то вже такий став прикрій, що ну! Всьо, що прийшло з господарства — всьо ішло на довг.

Іван. То ви Заціравському винні? Звідкиж у такого голодранця є гроші на позичку?

Ронгуш. Та то ніби не йому, а вашій тещі — але вони обоє то одна рука.

Іван. Моїй тещі... І вона у спілці з Заціравським? Ось куди стежка в горох!

Ронгуш. Ая, ая, вони у спілці, а я бідний що зроб-

лю? Заціравський знає право, як схоче то забере цілий ґрунт і без гроший. От я прийшов до тещі, най уми-
люють ся, най дадуть хоть що трохи...

Іван. Але ваш ґрунт варт що найменше 1000 сріб-
них.

Ронгуш. Вартує і півтора тисяча. Але де тепер
найти купця? Кождий хоче продати, аби їхати за море,
а купити нема кому. А тут треба їхати, бо вже шіф-
карту маю.

Іван. То таки поїдете конечно?

Ронгуш. Та поміркуйтеж: тут маю десять моргів, а
там буду мати 100 і ще тринадцять, ая, ая. Як же не
їхати?

Іван. Коли вже їдете, так я вам дам купця. Перей-
ме на себе довг і сплатить вам решту готовими грішми.

Ронгуш. Ой кумоньку, як би то правда з вас гово-
рила, Бог би вам винагородив, ая, ая.

Іван. Я не куплю, бо у мене нема покладного гро-
ша, але тота дівчина купить.

Доня. Я не хочу, я їду разом з ними за море.

Іван. Я є твоїм опікуном і знаю, що для тебе лїп-
ший кавалок ґрунту, ніж шіфкарта. (Тихцем). Купимо
для Петра, най він відітхне трохи подальше від мами.
(До Ронгуша). Так довг переймаємо на себе, а решту,
— що буде належати ся... Згода на таке?

Ронгуш. Чому ні, бодай ви здорові були. Тепер вже
можу їхати, хоть би завтра, ая, ая.

Іван. Ні, завтра поїдемо ще до міста, до нотаря.
Треба все порядно зробити. Я вам заплачу, спишемо
контракт і заінтабулюємо. А до того часу не показуйте
ся моїй тещі на очі, ані Заціравському, аби не обер-
нули kota хвостом.

Ронгуш. Ая, ая, зроблю, як радите. Майте ся в га-
разді до завтра, а завтра не забудьте у місті...

Іван. Завтра, завтра, не забудьте тільки ви — ідіть
в гаразді. (Ронгуш відходить).

СЦЕНА VI.

Тісамі — Анна.

Анна (в дверях). Куди утікаєте, куме, з вами хотіли мамуня видіти ся.

Ронгуш. А я вже не хочу з ними видіти ся, ая, ая. Купець є, довгу нема — вже їду до Бразилії (пійшов).

Анна (побачивши обоє). Ви знов у купі? Що іно заглянув до хати, тай знов коло неї?

Іван. Сьвят, Сьвят, Сьвят! Опамятай ся, жінко, бо я дальше не видержу. Хочеш на ново зачати вчерашну сварку.

Доня (сіпає його ззаду). Заспокій ся, Іване, перетерпи троха. (Іван успокоюеть ся).

Анна. Я вам вступлю ся з хати — не буду заваджати. Забираю своє манате, тай їду з мамою. (Вибирає зі скрині річи).

Іван. Тепер знов тота витягає своє шмате. (Остро). Не розтягай лахів, лиши скриню, кажу. (Доня сіпає його).

Анна. Ні, я не зіставляю своєї праці для твоєї любовниці, щоби вона господарювала моїм добром, щоби убирала ся в мої річи. Справ для неї сам, коли хочеш її мати при собі.

Іван (люто). Мовчи навіджена, не мели як на муках, не доводи мене до розпуки, бо я не подивлю ся, що ти моя жінка!... (Доня сіпає його, Іван спокійнійше). Щож мені робити з тобою, чим тобі вибити ті дурниці з голови?

Анна. Чого став, коли хотів бити? Побий, побий, тоді вже буду знати, якого маю мужа, тоді вже всім покажеш, що у тебе значить жінка. А то ніхто не повірить за такий сором. Побий, побий! (Плаче).

Доня. Заспокій ся, сестрице, диви ся, як се його болить. Се все неправда, все брехня. Вас розєднили, але ви таки любите ся, як перше.

Анна. Чого ти пристаєш до мене, солоденька розлучнице. Мало тобі, що чоловіка мені забрала, ще хочеш мене саму підійти, зробити з мене слугу для себе, вередувати надімною?

Доня. Сестро, не вір тим словам, то зависть свекрухи. Я тобі все розкажу.

Анна. Не хочу нічого чути від тебе.

Доня. Диви ся, я іду собі геть від вас.

Анна. Не вірю тобі, нічого вже тобі не вірю. Я і дивитись на тебе не хочу. (Відходить).

Доня. Ти мусиш мене вислухати, переконатися, тоді може і повіриш. (Іде за нею).

СЦЕНА VII.

Іван сам.

(Хватає ся за голову в розпачі). Люди добрі, люди добрі! Де тут правда, де справедливість. Скорше втечеш від чуми, чим від жіночої заздрости, скорше сховашся від грому, чим від жіночої сплетні. Ой жінки, жінки, маю я вас у печінці, а та свекруха то вже мені горлом лізе.

СЦЕНА VIII.

Іван — Свекруха.

Свекруха (за дверми). Знов чіпає ся до тебе? Гони її від себе, тоту чарівницю, а ні, то я її буду гнати. Я вже її добре відшепчу, тоту відьму з лисої гори.

Іван. Іде моя потішенька... Ой коби я так не прирік був Дони звертати тобі з дороги, я сказав би тобі, хто справдішна відьма.

Свекруха (входить). Ой такі то, такі нині чоловіки. Своя жінка бідує, а друга ликує.

Іван (до себе). Ой то правда, що ти ликуєш!

Свекруха. Що ви кажете?

Іван (иншим тоном). Кажу, „як тому заратуєш?“

Свекруха. Мій чоловік не сьмів такий бути—от що.

Іван. Ей, хто там памятає, як то бувало. Се не було вчера, ані позавчера.

Свекруха. Я памяти ще не стратила, хвалити Бога, тай не пережила сьвіта. Чиж то так ніби дуже давно?

Іван. Я кажу до того, що ви так тримаєте ся нівроку.

Свекруха (вдоволена). Правда, що ще не подала ся?

Іван. Ей, ви і молоду ще завстидали би. Ви ще нівроку як пампушок на маслі.

Свекруха. От не вигадуйте, не вигадуйте!

Іван. Ви молодші тепер, як я вас перший раз бачив.

Свекруха. Жартуете!

Іван. Вдовичка хоч куди! Лице румяне, волосе чорне, а набита як кадовб з капустою.

Свекруха. А бодай вас, ото прирівняли!

Іван. Я хотів би, щоби моя Анна була така гожа та румяна.

Свекруха. Ей, що ваша Анна! Коби ви були побачили мене, яка я була в тих роках, що вона. Одно, що маків цьвіт! А вона що?... Таки правда; я за правду і в огонь пійду. (Хитро). Я вам і не дивую ся дуже, що ви її не любите. Уже Доня то собі така... кругліша...

Іван. Ой ти клята! (Іншим тоном). А я вам скажу, як то було: я її брав, а на вас дивив ся. Думав собі: прецінь, донька буде такасама як мама — як не тепер, то пізнійше.

Свекруха. Го, го, далеко ще її до мене! Я, як би схотіла, то ще би і другого чоловіка найшла собі, а вона не вміє першого тримати коло себе. А де чоловік не любить, там Господь не присилає гаразду.

Іван (тихцем). Але тебе чорт прислав!... (Іншим тоном). Коли-б вона була така як ви, то я любив би її без памяти.

Свекруха. Направду, я вам так подобала ся?

Іван. Хоч зараз, я проміняв би доньку на мамочку.

Свекруха. Що правда, мої брови ще рівні тай чоло не поморщене?

Іван. Брови як шнурочки, а чоло як бляха.

Свекруха. А очи огнисті, правда? Як моргну (моргає), то наче би у грань дмухнув?

Іван. Аж мені в середині перевертаєть ся від того.

Свекруха. А руки мої, дивіть, які ще: ще є чим обнімати, що? (Обнімає його за шию).

Іван (примилує ся). Ой задушите, в мені аж дух запирає!

Свекруха. Ви може залицяли би ся? Але уважно, щоби вас не побачив мій жених, бо буде біда!

Іван. Ваш жених? (До себе). Чи вона не здуріла?

Свекруха. Я обходжу нині заручини з паном Заціравським.

Іван. З писарем? Таже то голтіпака.

Свекруха. В кишени не має, але за то має в голові. Він придбає мені ціле господарство тут в селі за той довжок, що мені винні.

Іван. Чув я, чув про те. Дай вам Боже щастя.

Свекруха. Звідки чули, коли се наша тайна?

Іван. Та був тут Ронгуш, шукав за вами, та розповідав мені.

Свекруха. Розповідав? От дурний чоловік! А деж він пійшов? Я за ним шукала.

Іван. Казав, що іде до Заціравського, бо йому спішно їхати за море.

Свекруха. Коли до Заціравського, то добре, він вже його не випустить з рук.

СЦЕНА ІХ.

Тісамі, Заціравський.

Свекруха (побачивши). За вовка помовка...

Заціравський. А вовк в хату, пане мостердзею. Дзїнь добрий!

Свекруха. Дай Боже добрий день — бачили ся з Ронгушом?

Заціравський. Ні слухом, ні духом, пане мостердзею.

Іван. Та він пійшов звідси просто до вас.

Заціравський. Де просто до мене? До коршми просто, чи просто до канцелярії, чи до дому?

Іван. Таже казав, що до дому, до вас.

Заціравський. Ну, там мене не застане. До канцелярії, пане мостердзею, в годзінах уржендових, а зрештою у Нусима. Там я роблю інтереси, пане мостердзею.

Свекруха. Ой то зле, що Ронгуш не застав вас. Коби хоч навідав ся у Нусима, куди ви пійшли.

Заціравський. Нічого не бійте ся, не втече нам до Америки, поки ми йому самі, пане мостердзею, не дамо хрестика на дорогу. Най трохи походить, то може ще щось уступить. Най знає, що він на нашій ласці, пане мостердзею.

Свекруха. Та коби тільки не розповідав людям... От, уже зятеви розповів про цілу справу. Люди будуть гадати, що я його кривджу, або що — а я хочу тільки відобрати свою кровавицю.

Заціравський. Я беру всьо на себе. То вже не ваша справа, а моя, пане мостердзею. Ану, най хто відважить ся мені що сказати, я вже йому покажу, пане мостердзею, де козам роги випрavlяють. А Ронгушови я вже сказав: „Ми можемо чекати зі своїми грішми, а тобі треба їхати. Ти нас потребуєш, а не ми тебе. Коли хочеш, щоби між нами стало діло, пане мостердзею, то навіть не торгуй ся, бо ти там за морем дістанеш в десятеро тільки”. А він вам на мене дивить ся, пане мостердзею, як на свого бога, ге, ге, ге!

Свекруха. От, голова нівроку, а бодай ви здорові прожили, пане Томану!

Заціравський. А якже стоїть наше діло, шановна пані Анджейова? Уже родина повідомлена, казали?

Свекруха. Якраз була бесіда з зятем.

Заціравський. А ви що на тоє, Яне, ге? (сідають).

Іван. Та хто би ставав чужому щастю в перешкодї.

Заціравський. Певне, що щастє, пане мостердзею. То не така легка річ, що шляхтич, пане мостердзею, женить ся, мостердзею, у селянській фамілії. Через то я ваш цілий стан, мостердзею, підношу до себе.

Свекруха. Дайте спокій з тим, пане Томашу, бо вони того не розуміють! Знаєте, прості хлопи сьміють ся з вашого (поправляє ся) з нашого шляхоцького гонору.

Заціравський. Длятого треба, пане мостердзею, розяснити їм темну голову, бо і вони вже також будуть трохи належати до шляхти.

Іван. За мене уже спасибіг. Я за те не дав би і свого старого віхтя.

Заціравський. А от, пасерба також оженю зі шляхтянкою, пане мостердзею. Винайду йому таку панну, що буде перед нею рачки лазити.

Іван. Дайте собі спокій з Петром, аби ви від него рачки не полізли.

Свекруха (до Івана). Не бійте ся, він буде мусів слухати. Коли буде голова в хатї, то і руки і ноги пійдуть, куди треба.

Заціравський. Я йому вже наложу уздечку. Се нічо, що він був десь там у войску. Наші діди і прадїди бували не у таких войсках, не у таких войнах — нам то не першина.

Свекруха. Але йому не треба нічо казати, аж коли вже прийде до весіля. Я з ним найгіршу маю біду. Каже, що по смерти батька він голова родини. А такий вам бундючний та острий вернув з того війська, що я сама маю страх перед ним.

Заціравський. Гм, такий він? Ну, то найліпше йому не казати нічого про цілу справу. А тоді, як буде право за нами, то я вже не побою ся і самого чорта.

СЦЕНА X.

Тісамі, Доня.

Доня (вбігає дуже урадувана). Приїхав! Приїхав!

Всі. Хто такий приїхав?

Доня (завстидала ся і мовчить).

Свекруха. Хто приїхав, чого мовчиш?

Заціравський. Так утішила ся, як би наречений приїхав до неї?

Доня (відвертає ся заклопотана).

Іван (підходить до неї; по тихо). Невже-ж Петро вже надїхав? (Доня потакує мовчки і вибігає скоро до комори).

Заціравський. Що вона сказала?

Іван. Покивала головою тай втікла.

Заціравський. А що ви її питали?

Іван. Те саме, що ви.

Свекруха (зриваєсь). Що, Петро є тут? Звідки він тут взяв ся?

Заціравський (зі страхом). Петро, якто тут, тепер? Хто його спровадив?...

Свекруха (до Івана). То вже певно ваша справа. Не міг доньки збунтувати против матери, то насилає сина.

Заціравський. Така справа пахне судом, пане мостердзею. Сейчас пишу позов, пане мостердзею, і сам стану за свідка.

Свекруха. Так є, так є, пишіть, пишіть! Бунтував доньку против матери, хотів вимусити на мені гроші, а сам залицяв ся перед хвилею до мене, безвстидний. Ви наречений, ви маєте право обстати за мною. Се такий зять, що хотів би і доньку зводити і матір знеславити — а сам жие з другою. І тепер спровадив мого єдиного сина, аби збунтувати против мене, а може ще і завязати йому свїт за своєю любовницею. Пишіть

все, так я се тепер кажу — я сама посьвідчу. (Заціравський потакує, але шукає за палицею і шапкою).

СЦЕНА XI.

Тісамі крім Донї; Анна, Петро.

Іван (іде до дверей). Здоров був, любий Петре, витаємо в нашій хаті! (Стискають ся і обнимають ся; Анна стоїть рада на боці).

Свекруха (кидає ся між обох, з пересадою в руках і голосі). Сину мій, соколе! Ти вже забув на рідну матір? Не видиш мене, а йдеш перше до других! Чиж я не перша за всіх, чиж я гірша для тебе від них? (Під час того Заціравський висмикнув ся з хати).

Петро. Що вам такого стало ся мамо? Чи не пристріг?

Свекруха. Тебе хочять забрати мені, розлучити сина від матери, хочять тебе збунтувати вороги мої, розеднати тебе зі мною. Ти мій син єдиний, моя єдина підпора і потїха; я лиш добра тобі бажаю, тільки твоїм щастем жию.

Петро. Чого ви, мамо, заводите мов над умерлим! Що ви хочете від мене?

Свекруха. Диви ся, синочку, тут є наш щирий приятель, пан Заціравський, наш добродій і опікун — привитай його, як рідного батька (обертає ся за ним). Деж він? Де пан Заціравський? Пане Заціравський?

Анна. Взяв шапку, тай пійшов бігцем з хати.

Свекруха (до Петра). Видиш, сину, він свого життя тут непевний. Чи не сором се для нас, що він аж мусїв утікати перед тобою?

Петро. Передомною? Або він мені що завинив? Чого він мене має лякати ся?

Свекруха. Бо бояв ся, що тебе підбунтували. Але ти добра дитина, правда? Ти, виджу, не повірив моїм ворогам. Я закличу його зараз сюди назад. (До Анни

тихцем). Ходи зі мною, я розкажу тобі про твого чоловіка, як він тут залицяв ся до мене! (Відходить).

СЦЕНА XII.

Іван — Петро.

Іван (сьмієть ся, аж заходить ся; ціла слідуюча сцена ведеть ся з гумором, весело).

Петро. Що се таке починило ся з мамою? Нічого не можу розібрати.

Іван. Вони гадали, що ти вже знаєш про все, тай тому так налякали ся тебе! Бач, вітчим похваляв ся, що наложить уздечку на пасерба.

Петро. Чий вітчим — я вас всіх не розумію.

Іван. Адже твій. Заціравський заручив ся з тещею.

Петро. З моєю мамою? Вони віддають ся? Ти хиба шуткуєш.

Іван. Гарні шутки! Тебе женить з якоюсь шляхтянкою...

Петро. Мене з шляхтянкою? Чи ви подуріли?

Іван. Ой, правда, що подуріли. Мене розвели вже з жінкою — чисте пекло в хаті! Кажуть, що я люблю другу.

Петро. Я і в голову не припускав такого. Добре, що зараз таки приїхав.

Іван. Ой, певно, що добре, бо Доню виїли вже з хати.

Петро. Хибаж що стало ся? Деж вона тепер, де Доня?

Іван. Хоче їхати з Ронгушом до Бразилії — так їй допекла свекруха.

Петро. Бідна дівчина, вже її зазнала, нїм ще невісткою стала! Я вже від вас не поїду, доки не оженю ся. Я вже від вас не поїду і буду вам тут газдувати, доки не стану з Донею під вінець.

Іван. Ото мені козак! Я знав, що ти зробиш всьо-

му лад. Весіле справлю вам таке, що люди згадувати будуть, поки життя вашого.

Петро. Деж вона пійшла? Нехай пійду заспокоїти мою сизокрилу голубку. Я аж дрожу цілий з нетерплячки, щоби побачити її.

Іван. Не жури ся, ще побачиш ся з нею. Але збігай но за Анною, щоби її мати знов не наплела яких баляндрасів. Най вже раз буде кінець тій сварні та гнівам.

Петро. Добре. Я вже їм промовлю до розуму. Мама може схоче ще запросити мене за дружбу. Гей, то була би радість, як би син мамі мусів дружити! Я вже їм ті дурниці виблю з голови. (Відходить).

СЦЕНА XIII.

Іван — Доня.

Іван (іде до дверей від комори). Ану, виходи звідтам, що ти там робиш?

Доня (з комори). Зараз, зараз!

Іван (заглядає). Дивіть, люди добрі, що з нею стало ся? Чи се ти, Доню, чи не ти? Ти сама себе не пізнаєш в зеркалі (виводить за руку).

Доня (гарно прибрана у святочну одіж). Не будеш на мене гнівати ся, що я так убрала ся?

Іван. А мені що до того, хиба ти до мене так вистроїла ся? А Петро певно що не буде за такий стрій гнівати ся.

Доня. Як він виглядає, чи змінив ся? Я так хочу його бачити...

Іван. На виду трохи змінив ся, але в серци не змінив ся ані разу. Любить тебе як своє жите!

Доня. Ой, Іваночку, не говори таке, бо мені слюзи тиснуть ся до очий. Чи він тобі казав що, чи ти тільки так сам вигадуєш?

Іван. Казав, щоби я ладив весіля за три неділі.

Доня (кидає ся йому на шию). Яка я щаслива. Бог змилував ся над сиротою.

Іван (ніби переляканий). Не обіймай, не обіймай, бо свекруха побачить і готова біда. Пришлю тобі сюди Петра, то він тобі розповість краще від мене про ваше весіле, а ти його за то міцнійше обіймеш. (Відходить).

СЦЕНА XIV.

Доня (сама). Боже мій! Сама не знаю, звідки се щасте злетіло до мене. Як його побачила, то на душі стало так, наче би до него нараз сонечко заглянуло зпоза хмар. А я хотіла затратити себе в сьвіт за очі... Ой, дурна я, дурна! Я не знала, що без него була би зів'яла, як та цвіточка без сьвітла. Таке серце повне, таке моє серце повне, що і словами не мож вимовити! Коби мене не задушило те щасте, бо так скупило ся тут в грудах, що мало не розсадить їх.

СЦЕНА ПОСЛІДНА.

Доня — Петро.

Петро (на порозі). Доню!... (павза). Я так спішив ся, аби тебе побачити (павза). Чи ти не надіяла ся мене, не чекала?...

Доня. Надіяла ся..., але якось так нагло... я не знаю, як сказати..

Петро (підходить і бере її за руку). Якже ти тут проживаєш? Я так тужив ся тобою, що мало не дезертирував перед самим абшитом.

Доня. Тай мені не легко було... А на останку то вже брала розпука.

Петро. Так чоловік тепер не тішимо ся! Таж ми разом, при собі... Не бачили ся тільки часів, тужили за собою, а тепер навіть не витаємо ся як належить.

Доня. Хиба я ще мало тішу ся — більше вже не годна.

Петро. А я гадав, що воно якось инакше вийде. Коли я читав твої листи, то мені здавалося, що ми не будемо йти до себе, а летіти і відразу обіймемося і не випустимося вже на віки.

Доня. Воно все в письмі гарнійше виходить. Але ти став у війську такий гарний і дужий парубок, що я навіть не думала собі на такого.

Петро. Йой, царівно моя солоденька! А що ж я маю тобі сказати? Та ти стала краща від зорі, яснійша від сонця. Мені при тобі аж світ прояснився. Як би ти схотіла бути моєю, то здається мені, що тут на землі жив би як в небі — що і вмирати не захотів би ніколи.

Доня. Або ти на правду мене так любиш?

Петро. Видиш, яка ти недобра, Доню, ти ще питаєшся про те? Я тебе навіть про те не питаю, — а кажу відразу: вийдеш за мене, хочеш бути моєю на віки?

Доня. Ти знаєш, як я тебе люблю, але боюся свекрухи...

Петро. А на мене не надієшся, що я стану тобі в обороні? (Пригортає її). Так вибирай тепер: чи свекруха тобі страшнійша, чи я тобі милійший?

Доня (притулюєся до нього). Ти милійший мені над все в світі, над жите і смерть! (Петро обнімає її; заслона спадає).

(Кінець II. акту).

АКТ III.

СЦЕНА I.

Анна — Петро.

Петро. Такі ви завсїгди жінки. Самі наробите бешкету, а потім ще нарікаєте. А я ще раз кажу, що Іван мав правду, а в тїм, що стало ся, ти сама бїльше винна.

Анна (пряде під вікном задумана). Ой, Боже, Боже, коби їому хоч що не стало ся в дорозї. Уже вечїр робить ся, уже сонїчко сховало ся, звїзди виринають одна по другїй, а Івана, як не видко, так не видко...

Петро. Не бери собі того так дуже до серця. Поїхав до мїста — певно має якесь дїло, а верне назад, то помирите ся.

Анна. Як помиримо ся, коли він такий завзятий. Навїть і не дивить ся у той бїк за мною.

Петро. Бо ти, сестрице, за багато химерувала: чїпала ся їого задурно, лаяла Доню — звязала ся з мамою, тай далї войну провадити у власнїй хатї!

Анна. Хибаж я могла мовчати до того всего, що менї мама наговорили? Таж менї аж серце кровавило ся, я була така згрижена.

Петро. Ти повинна була собі зараз подумати: се все маминї видумки. Хиба не знаєш їх? Іван тебе любить, що дай Боже менї так Доню любити. А Доню ти прецїнь сама сватала за мене.

Анна. Та правда, що так. Але як мама зачали договорювати, а підюджувати, то я сама стратила голову.

Петро. Те, що було, вже ся минуло. Приїде Іван, то я вас уже перепрошу. Скажу йому, як ти тут за ним побивала ся, очі проплакала коло вікна.

Анна. Ні, ні, не кажи того голубчику, (підходить до него). Скажи йому, що ти мені вяснив, що се все неправда і нехай він мене перепросить, що сам не розтолкував мені справи, а накинув ся на мене з криком і лайкою.

Петро. Та як мав тобі толкувати, коли ти сама ляяла ся. Та ще тепер і перепрашати тебе? — диви, яка цікава!

Анна (обіймає його і гладить по лиці). Скажи, скажи так Петрику, братчику, я тебе прошу дуже.

Петро. Га, га! яка мудра? Ви би жінки хотіли, щоби ваше було завсіди на верха!...

Анна (затискає йому уста). Пссс... ані слова більше!

Петро (сьмієть ся). Анно, навчи Доню так обіймати, бо вона того не вміє...

Анна. Не бій ся, сама навчить ся. А як ні, то ти її навчиш. Ви, хлопці, нас всього злого вчите. Скажеш так Іванови, Петрику, скажеш? (плескає його по щоках).

СЦЕНА II.

Тісамі, Свекруха.

Свекруха (відхиляє живо двері, заглядаючи). А тут хто? (стає на порозі; Анна і Петро роступають ся). Ага, се ти дівко баламутиш мені хлопця? Ти собі, пристайбідо, гадаєш, що я... (підступає до неї, підперши ся в боки — але пізнає Анну). Ні, то Анна (з новою лютостю). А ти з ким обнимаєш ся тутка, коли чоловіка нема дома? Ти гадаєш, що я і тобі полущу? Хто се тут заліз до чужої жінки (підступає підпершись в боки — але пізнає Петра). Се Петро?... (люта). Тьфу на вас, та пек, десь в тім домі всі тільки цілують ся.

Анна. Ви, мамо, хотіли вже і з мене зробити ледащецю?

Петро. Тай зараз потішити чоловіка доброю новиною!

Свекруха (удає невинну). Та хто би там робив з тебе, чи сяку чи таку. Ти знаєш мене, що тільки за правдою стою; за правду я пійду і в огонь. Хто би займав ся вашими справами — я маю досить свого власного клопоту на голові. Чи не було тут Ронгуша?

Анна (гнівню). Не було нікого.

Свекруха. Бігаю за ним уже цілий день, — ніхто не знає, де він дів ся. А Заціравського тут не було?

Петро. А його чого тут треба?

Свекруха. Знать, не буде тебе питати ся. Як схоче, то прийде.

Петро. Але я його запитаю ся, та тим грубшим кінцем.

Свекруха. То ти так вже тепер говориш? Вже тебе переробив зятник?

Петро. Коли ви, мамо, не слухаєте Івана, аби не заходити ся з тим пройдисьвітом, то може хоч мене послухаєте. А як ви мене не послухаєте, то послухає той ваш Заціравський, бо я як дістану в свої руки його шляхоцьку шкуру, то так вимну, як мужицький капчук. Я вже дотримаю свого слова! (Виходить).

СЦЕНА ІІІ.

Анна — Свекруха.

Свекруха. От, діждала ся потішеньки з своїх діточок. Усміхнуло ся до мене щасте на старі літа, а власні діти стоять на перепоні. (Розжалена). Се все мамі за те, що вас годувала та доглядала, що до людей довела. Краще було мені за малку жбовхнути де в полонку таке щеня, щоби тепер не кусало.

Анна. Не гнівить Бога, мамо; хто вам що злого хоче?

Свекруха. Кажі правду, що ви тут робили обоє? Змавляли ся на мене, га?

Анна. Про вас і бесіди не було. Я радила ся Петра, як мені перепросити ся з чоловіком.

Свекруха. Ага, не кажу, се вже против мене. Добре, загоджуй ся, але тоді вже певно не побачиш свого посагу, як свого уха.

Анна. Чи сьак, чи так, то ви посагу не дасьте мені. А з чоловіком прецінь мені не на віки жити в гніві.

Свекруха. Добре, добре, роби, як знаєш. А деж він дів ся той твій незнатищо?

Анна. Абож я знаю? Доня казала, що поїхав до міста.

Свекруха. Ага. Доня знає, а ти не знаєш? Так і повинно бути! Може би вона була ласкава розповісти дещо, чого твій чоловік поїхав до міста. Деж тота вчєна панна повіяла ся?

Анна. Треба би спитати Петра, я з нею не виділа ся.

Свекруха. Ага, то Петро знає про неї! — Ей, коби то у мене сила, то я би йому викурила тото коханє. А так, що я сама бідна зроблю? Мої слова, — як горох до стїни. Але я їм ще дам ся в знаки, як придибаю тоту Доньку!

Анна. Ліпше дивіть ся, щоби Петро не придибав вашого Заціравського, бо Петро не знає жарту.

Свекруха (налякана). Слухай, Анно, може надійде Заціравський, то затримай тут його в хаті тай перестережи перед тим розбишакою. Старай ся донечко, щоб вони не зійшли ся разом, бо може виїти який встид або нещастє. — Іду я шукати тої Доськи, вже я її... (Відходить грозючи).

СЦЕНА IV.

Анна — Доня.

Доня (через вікно). Нема нікого в хаті?

Анна. А кожож ти шукаєш?

Доня (скрикнула і сховала ся). Ой!... я хотіла!...

Анна. Ходи сюди, Доню! Чого утікаєш?

Доня. Я не втікаю, тільки...

Анна. Ходи-ж до середини. Чого заглядаєш через вікно наче чужа? Ходи-зараз в хату.

Доня (відтягаючи ся). А нема там нікого?

Анна. Аджеж прецінь я є.

Доня. А нікого більше?

Анна. А когоч тобі треба?

Доня. Мені не треба нікого.

Анна. То і нема нікого. Ходи, ходи, не церемонь ся. (Сьвітить сьвічку — Доня входить). Ти передомною так ховаєш ся, Доню?

Доня (сумно). Ні, сестрице, чогож би я ховала ся перед тобою? Я прецінь не зробила нічого злого.

Анна (сердечно). І я тобі не зробила нічого злого. А що я там сказала може прикре слово, то вибач мені. Мені було так тяжко на серци, що я сама не знала, що говорила. Іван тобі казав, чого він поїхав до міста — прецінь там нема ані торгу, ані відпусту?

Доня. Я знаю цілу справу, але бою ся казати, що-би свекруха не довідала ся, та ще гірше не ворогувала на мене.

Анна. Щож се такого? Говори скорше, бо я умліваю з цікавості. Я вже цілий день ходжу, мов не своя.

Доня. А я шукаю за Петром, щоби йому розповісти. Ходім, тай я розповім вам обоім разом.

Анна. Се найліпше, бо Петро і заступить тебе перед мамою, як би напастувала. (Весело). Ходім борше, бо я не витримаю з цікавості.

Доня. Яка я щаслива Анночко, що ти вже добра на мене, не цураєш ся (цілують ся). Знаєш, що Іван привезе з міста? — але тихо, ходім перше пошукати Петра... (Хочуть відійти).

СЦЕНА V.

Тісамі, Заціравський.

Заціравський (в дверях розставляє руки). Тур, тур,

тур! Куди то хочуть летіти мої туркавочки, пане мостердзею! (Хоче обіймати).

Доня. Пане мостердзею, ви не сокіл; за короткі руки до туркавочки.

Анна (до себе). Щоби тобі в голові затуркало! (До Заціравського). Ви, пане мостердзею, здає ся мали ко-го иншого на думці, та пустили ся нас обнимати.

Заціравський. Чомуж кого иншого, пане мостердзею. Ви тепер мої рідні, мої синички. Одна моя пасербиця, пане, а друга синова, мостердзею. То вже не гріх мені... (Пускаєть ся цілувати).

Анна (відтручує). Чому не зачинаєте від жінки, але від пасербиці та від синові?

Заціравський. Ге, ге, ге, пане мостердзею. Хиба у мене не шляхотський густ. Я знаю, що красне, що молоде, пане, що гоже! До того я як муха до меду. А моя старенька най буде контентна, що захопила такого жвавого чоловіка, ге, ге, ге!

Доня. Ще на двоє баба ворожила. Може з вашого весіля ще нічого не буде, а ви вже ловите риби перед саком.

Заціравський. Го, го, мостердзею, ти не пхай мені чемериці під ніс, але сама мене перше попроси красно, аби з твого весіля щось було. Тепер всьо від мене залежить, я те все возьму в руки, — скінчить ся вже бабське пановане.

Анна. Ов, які ви острі! То ледви, чи вона вас упрсить. Треба, аби і Петро попросив вас красненько.

Заціравський. Йому вже мама говорила. Переказувала до мене, що він вже иншої співає.

Анна. А казала знов переказати, що Петро знов иншої співає.

Заціравський. Якої иншої? Що він каже?

Доня. Каже, що пійде в садок.

Анна. А з садку аж у лісок! (Сьміючі ся).

Доня (приспівуючи). З ліску пійде в гушавину.

Анна (так само). І виріже там грабину.

Доня. Буде вибивати фанте.

Анна. З панської любови колом.

Доня. Аж буде летіти дранте!

Анна. Аж гомін піїде селом! (Сьміють ся).

Заціравський. Що, що, він напавду відгрожував ся мені? Го, го, я зроблю з ним коротку справу, пане мостердзею. До суду з ним! За те, що грозив мені небезпеченством мого здоровля і житя, пане мостердзею, піїде до діри, під ключ!...

Доня (заглядає у вікно). От, він вже йде. Ідуть сю да разом зі свекрухою.

Анна (з поспіхом). Отож нещасте! Мама казали мені остеречи вас, щоби з ним не здибали ся, а тут він надходить! Ще приїде до якого нещастя.

Доня. Що тут діяти? Нїм ви його запізвете до суду, то він вас ще приструнчить...

Заціравський (наляканий). Коли мама так казала, то сховайте мене.

Анна. І як ще наказували — але де вас тут сховати?

Заціравський. Найліпше сховати до комори! (Хоче йти).

Доня (тягне його). До комори він загляне найперше.

Заціравський. То вже ліпше на печи. (Хоче лїзти).

Анна (тягне його). На печи насаджена квочка на покладках, наробить крику.

Заціравський. То вже скрию ся під столом? (Лїзе).

Доня (задержує). Під столом буде вас прецінь видно.

Анна (затримує). До діжи не влїзете ся, — радше вже до скрині.

Заціравський (в страху). До скрині? Дуже добре. Ратуйте мене, голубятка.

Доня. Я вибрала відти свої річи, то буде досить місця. Отвирай сестрице.

Анна (отвирає). Лїзьте до скрині! (Заціравський

лізе). Скорчіть ся троха, оттак, ноги запхайте під себе; вони у вас такі довгі, як вила.

Доня. Скоро, спішіть ся, вони вже в сїнях.

Анна. До діри, під ключ!... (Накривають скриню).

Заціравський (виставляє голову). Тільки лишіть шпарку, бійтесь Бога, бо я тут удушу ся!

СЦЕНА VI.

Тісамі, Петро, Свекруха.

Петро. З того не буде нічого, мамо! Ви моліть мене, чи грозіть, а я заповідаю вам, що коли той старий лис, той мантій покаже ся тут на обійстю, то я його так обсмушу, як він людий обсмушив та цілу громаду.

Свекруха. Ти гадаеш, що він на тебе не найде права?

Петро. Ще і на него найдеть ся право. Я вже чув багато про його справки, про лихву та здирства і раджу вам, не звязуйте ся з тим дурисьвітом.

Свекруха. Не бій ся, я не дам себе обдурити. Я розумію ся на інтересах.

Петро. Я знаю, що ви розумні, але він зайде вас так, що ви і не оглянете ся, як дурні станете.

Анна (перериває). Та перестаньте вже перечити ся. От, Доня має нам розказати, куди Іван дів ся. Слухайте-ж хвильку, бо я аж минаю ся з цікавості.

Свекруха. Ага, Доська є тут. Деж ти бувала, дівонько, цілу днину? Ну говори, де ти поділа Івана?

Доня. Та де би я його мала дівати? Він сам зібрав ся, тай поїхав.

Свекруха. Куди поїхав?

Анна. Та ми вже знаємо куди: поїхав до міста, але чого поїхав?

Доня. Ей, я бою ся казати, бо будете на мене гнівати ся, а я нічому невинна.

Петро. Та кажи, Дошо, ніхто тобі нічого злого не зробить. Може взяв з собою що продати в місті?

Доня. Ні, продавати він не брав з собою нічо, але взяв з собою одного чоловіка.

Свекруха. Та нащо нам того чоловіка якогось, кажи, що стало ся з Іваном? З тобою говорити, як псом орати.

Доня. Та се найважнійше, що сей чоловік поїхав, бо без него не мав би Іван діла в місті.

Анна. Може вона і правду каже, не перебивайте її, мамо.

Свекруха. Абож я її перебиваю, цур та пек! Я і в думці не мала того. Але не можу слухати, як вона так їде, наче на волах.

Петро. Не в лад вам, що хоче розповісти як слід? То не говори, Доню, більше ані словечка. За твій хліб та ще в тебе каменем: за твою мову та ще лають!

Свекруха. А тепер знов той причепив ся. Щож то, корона її з голови злетіла, чи що? Не злетіла, бо її не мала. Як я обізвала ся, то ще її не зобидила. Хибаж би чому не мала розповісти? Мене не має чого бояти ся, коли вона тут не винна. Я все кажу: я за правду і в огонь пійду.

Анна. Ну і я не довідаю ся нині, де мій дів ся!...

Свекруха. Кажи, кажи від початку. Як той чоловік називає ся, що поїхав з Іваном?

Доня. Називає ся Ронгуш.

Свекруха (перелякана). Що, Ронгуш? Він з Ронгушом поїхав? Чогож він забрав Ронгуша до міста, кажи бо скорше.

Доня. Бо Ронгуш вибирає ся до Бразилії.

Свекруха. Може і він хоче з ним утікати?

Анна. Та що ви говорите, мамо, прецінь я, жінка, знала би про те.

Свекруха. Ей, в Бразилії жінки не треба. Він там найде собі другу, як схоче. Гадаеш, що він тобі сказав би і слово, коли-б поїхав?

Доня. Але Іван не їде, тільки хоче зробити інтерес.

Свекруха. Інтерес? Який же-ж Іван може мати інтерес з Ронгушом?

Доня. Се не Іванів інтерес, але мій.

Свекруха (до Анни). А що не на моє вийшло, що вона має з Іваном якісь інтереси? (До Доні). Але на що вам Ронгуша до ваших інтересів?

Доня. Іван казав, що незадовго буде моє весіле.

Свекруха. З ким, з Ронгушом? Таж він має жінку, діти...

Петро. Не прикидайтеся, мамо, бо прецінь знаєте, що ми побираємося.

Свекруха. Го, го, ще далеко вам до мого благословенства.

Петро. Ми не будемо далеко ходити по него. Дасьте, гаразд, а ні то поблагословить нас Іван та Анна.

Свекруха. Я вас проклену.

Петро. Бог нас за любов нашу нагородить.

Свекруха. Не дам вам і одної грядки, доки мого жита.

Доня. Та не dokonче. Іван купує для нас газдівство від Ронгуша.

Свекруха (присіла з переляку на лаву). Від Ронгуша... газдівство? От, зрадник, розвідав ся про мої справи, розвідав ся, тай хоче перебити.

Заціравський (підносить віко).

Петро. Що тота скриня так чогось рушає ся?...

Анна (підбігає разом з Донею). Але де там. Певно відскочило віко.

Петро. Колиж я видів виразно, як віко підносило ся мов несамовите.

Доня. Воно так завсідн підносить ся. Се нічого дивного, як хто знає.

Петро. Прецінь най я подивлю ся, чого воно відмикає ся.

Анна (до Доні). От, замкни скриню на ключ, то вже будемо мати спокій з нею.

Доня. Певно, на що нам має хтось бушувати в нашій скрині. (Замикає скриню).

Свекруха (слабим голосом). Кажіть мені скорше, бо я сиджу як на углях, що Іван купує від Ронгуша?

Анна. Я перший раз чую те. Звідкиж взяли би ся у него гроші? Таж ми ще молоді господарі.

Доня. Гроші мої — Іван вийме їх з каси.

Свекруха. Чи я таке не казала, що тота гадина у змові з онтим змиєм. Вони обоє напосіли ся обрабувати мене, зігнати мене зі світа. (Підступає до Доні з кулаками).

Петро (заступаєсь). Та хто вам що робить, мамо. Прецінь до Ронгушового ґрунту вам нема жадного права.

Свекруха. Є мені право, бо він винен мені гроші.

Петро. Винен гроші, то буде тепер мати звідки віддати, а ґрунт купила Доня і вам засі до него.

Свекруха. Ще не заськай, бо ще ґрунт не її, а вона ще не твоя. Най довідає ся про те Заціравський, то він вам усім скрутить шийку.

Доня (весело). Не налякаєте нас Заціравським, бо він тепер у наших руках.

Анна (урядована). Ходім, діти, напротив Івана, коли він везе такі добрі новини. Там такий красний вечер — не жаль перейти ся.

Петро і Доня. Ходім, ходім. (Відходять).

СЦЕНА VII.

Свекруха — Заціравський.

Свекруха. Щож мені тепер починати? Чи бічи шукати Заціравського, чи чекати на Івана? Коби так Заціравський сам догадав ся, та прийшов сюди...

Заціравський (пукає легенько в скрині).

Свекруха (радісно). Ой, се він приходить, як би хто його закликав. (Біжить до дверей). Прошу, прошу,

пане Заціравський... (Отвирає двері на розтвір — кличе до сінній) пане Заціравський, пане Заціравський, де ви є?

Заціравський. Я тут!

Свекруха (надслухує). Десь відзиває ся. Певно боїть ся Петра тай сховав ся за хату. Пане Заціравський, ходіть до середини, пане Заціравський. (Виходить до сінній, голос губить ся).

Заціравський (зі скрині). Я тут, я тут, пустіть, бо удушю ся, гей, пані Анджейова... я не маю чим дихати, вибавіть з тої парні... (товче ся і кричить).

Свекруха (отвирає двері — Заціравський утих). Що се за галас тутки. Якийсь голос ніби з бочки. На дворі нема нікого і тут нема нікого? Чи не мара яка морочить мене? І чула я добре і здає ся, що тільки причуло ся.

Заціравський (стукає кулаком).

Свекруха. Ой, ой, ой, ой! (В великій страху). Знов стукає — здає ся в коморі. (Бере сьвічку іде осторожно до комори). Але звідки він там міг взяти ся, таж я була цілий час в хаті. (Питає ся через двері). Се ви там, пане Заціравський...

Заціравський (стукає знов).

Свекруха. Ой, ой, ой, ой! (З персякю мало не випустила сьвічку). Всякий дух хвалить Господа Бога нашого. Се якесь нечисте, щоб не згадувати против ночи. (Хрестить ся). Во імя Отця і Сина і Сьвятого Духа, амінь.

Заціравський. Випустіть, пані Анджейова, змилуйте ся, я тут згину, мені дух запирає.

Свекруха. Коли ти добрий дух, то обізви ся во імя Господне, а коли лихий, то щезай в трісте та в озсра.

Заціравський. Та який я дух, я Заціравський, ваш наречений. Відчиніть скриню, бо будете мати душу на сумліню.

Свекруха. Пек, пек та осина... а ви чого там залзли?

Заціравський. Та не питайте, а пустіть, най побачу світ божий.

Свекруха. Хто тебе замкнув, най той випускає. Може то що лихе, борони Боже, та тільки прокидає ся... Обізви ся во імя Господне.

Заціравський. Так ми, Боже, допоможи, що то я, Заціравський.

Свекруха. Заклени ся на хрест.

Заціравський. Побий мене хрест Божий, коли я не Заціравський. Мене замкнула ваша донька перед Петром. Отворіть, бо удушу ся...

Свекруха. Пек, пек, та аж у скриню вас запхала? (Отвирає скриню).

Заціравський (підносить ся на колінах спочений, з розкудланим волосем).

Свекруха. То ви так пильнуєте мого добра, ходите так коло інтересу? Там вороги розхапують моє добро, а ви тут бавите ся в хмурка? (Остро). Зараз кажіть мені, що то значить, що я вас найшла тут в скрини у молодиці?

Заціравський. Та кажу вам, сховали мене перед Петром.

Свекруха. Неправда, Петро знав, що ви там сидите. Він навмисне замкнув вас ще сам у скрини перед моїм носом. Я не дам себе обдурити: ви всі змовили ся разом на мене. Від пять літ я вже віддала вам той процес і не виджу ані грошній, ані процентів — все десь щезає за вашими руками. А тепер ви знюхали ся разом з ними і хочете мене до решти обдерти, зрабувати?

Заціравський. Та хто нюхав ся, хто знюхував ся — що вам Бог дав, пані Анджейова; аби я звідси з тої скрині не виліз, як я не служу вам вірно, як той собака. (Вилазить).

Свекруха. Вже я вас знаю! Замість пантрувати довжника, то ви ніби чекаєте, аби він до вас прийшов. А я, дурна, гадаю, що то правда, бо я така, що за правду

і в огонь скочу. А то все он що! Він поза мої плечі продає той ґрунт зятеви, а сам залицяє ся до моєї доньки!

Заціравський. Аби вони тільки мали, кілько я їм жичу! Я для вас такій вірний, пані Анджейова, як би ми вже були по присязі.

Свекруха. Ой, ще далеко до нашої присязи. За що я маю приймати вас на своє, за що? Чи ви випроцесували мені хоч одну нивку, чи ви випроцесували мені хоч одну рату? А мої проценти де від п'ятнайцять літ, а мій капітал де? Хиба ви прислужили ся мені тим, що задурно провадите той процес — але як ви його провадили? Тягнули, тягнули — доки довжник не втече до Америки, а другі заберуть його ґрунт.

Заціравський. Адже я міг кожного часу відобрати всі гроші, але ви самі хотіли, щоби тягнути процес.

Свекруха. Бо ви казали, що так ліпше буде, що наростуть більші проценти.

Заціравський. Тай росли, тай я би був забрав тепер ціле газдівство, пане мостердзею. Але хто міг сподівати ся такого, що ваші власні діти перебють нам справу?

Свекруха. Ой то діти, бодай би їх не зазнати...

Заціравський. В тім мої вини нема і як я ще не поправлю всього, пане мостердзею, то ніхто не направить.

Свекруха. Та як направите, коли вони вже купили.

Заціравський. Те, те, те, купили, пане мостердзею. Купити ґрунт се не те, що з батога траснути. Ще мусять багато находити ся тай наплатити ся. А тимчасом я Ронгуша налякаю, що йому пропаде шіфкарта, що треба зараз таки їхати, а ви відмовите своїх, щоби не псували інтересу, тай всьо буде добре.

Свекруха. Памятайте-ж, не збрешіть хоч той раз, бо я би вам безголове зробила. Ви вже зазнали мене, що я за правду і в огонь піїду.

Заціравський. Говоріть здорові, пані Анджейова, добродзійко. Чогож мені брехати? Я так за ваше ста-

раю ся, як би за своє, бо що ваше, то і моє, а що моє, то і ваше.

СЦЕНА ПОСЛІДНА.

Тісамі — всі решта.

Іван. А видите, що дав собі раду навіть в скрини. То вже така натура, що проховзне ся всюди як той слиз.

Ронгуш. Ая, ая, то вже така паскудна натура, ая.

Свекруха (до Ронгуша). Що ви робите з моїми грішми, що ви гадаєте з моїм добром? Чи моя праця має у вас пропадати?

Ронгуш (офукнув ся на неї).

Заціравський. Наш довг мусите перше сплатити разом з процентами і коштами і процентами проволоки.

Ронгуш (офукнув ся на него).

Іван. Хиба вам сплатить свою кривду, бо за довг ви вже його досить надерли, як з липи лико...

Ронгуш. Ой правда, ая, ая, як з липи лико, ая.

Петро. Встид вам тай ганьба, публіка на цілий рід! Чи то християнська річ брати таку лихву, чи то наше хлопське ремесло пускати чоловіка з торбами?

Свекруха. Та чиж я брала лихву, чи я дерла з него лико — від пятьох літ я не бачила і крейцара від него.

Іван. А хтож, як не ви з писарем здерли з него за останних пять літ більше як тисячу срібла?

Ронгуш. Ая, ая, так адукат вирахував ся.

Свекруха (до Заціравського). Ах ти клятий, то ти моє добро загарбав собі, забрав цілий довг, а мені блахмана пускаеш?

Заціравський. Я брав тільки процент, а капітал зістав на довгу. Коли тепер Ронгуш їде до Бразилії, то...

Іван. Ронгуш не їде до Бразилії, бо старий довг вже сплатив, а тепер продав Доні половину ґрунту і за ті гроші заведе знов господарство на ріднім шматку землі.

Ронгуш. Ая, ая, з тою Бразилією така сама правда, як з твоїми процентами, ая, ая... казав сам адукат.

Свекруха (до Заціравського). Видиш, видиш гільтаю, що ти наробив?...

Заціравський. Як то не їдете, коли вже маєте шіфкарту на море.

Ронгуш. Я тобі подарую шіфкарту, може тобі буде її тепер треба, ая, ая.

Доня, Анна (до Заціравського). Ой, коби вас вже раз винесло звідси!

Свекруха. Видиш, видиш пройдисьвіте, що ти наробив?...

Заціравський. То не так легко, пане мостердзею, бо я ще всім вам на перекір стану вашим вітчимом. Тоді не будете сьміли так дзявкати на мене, бо я вам всім позатулюю губи, як отець родини.

Іван. Ой ти лотре, ше ставиш ся тут окунем? За кратами в криміналі твоя родина! Небавом пійдеш там, де тобі вже давно належало ся бути. Ми дали знати до суду за твої лихварські справки, а нині вже зїхала комісія на обрахунок громадської каси. Подзвониш ти ланцушками до арешту.

Заціравський. Комісія в касі громадській? Дефравдація, гвалту! (Вхопив за шапку і в ноги).

Свекруха. Шож я тепер пічну бідна, сама одна, обдурена, обрарована вдовиця? Дітоньки мої, вибачте мені, сироті, все лихе, що я накоїла, пригорніть мене до себе, не цурайте ся самотної. Кого я маю тепер на сьвітї, як не вас, хто заопікує ся мною на старість, хто замкне мені на смерть мої бідні очи?

Ронгуш. Не ридайте Андрійчихо, ая, ая, ваші діти, добрі діти, от мене чужого впратували з пропасти, ая, ая, не дадуть і вам загигати, ая, ая. А ви от поблагословіть молоду пару, ая, ая, і не будьте для них анї тещею, анї свекрухою, тільки правдивою матерію, як для рідних дітий. (Провадить Петра тай Доню перед Свекруху — вона благословить їх, заливаючи ся слезами).

(Конець).

НОВІСТЬ!

НОВІСТЬ!

НОВІСТЬ!

СЕ ВЖЕ ДІЙСНО НОВІСТЬ І ТО НЕБУВАЛА!

Не той лиш сьвятій, хто все сумує;
Прилично всякий і пожартує.

Тисне вас журба, давить вас горе, то возьміть для відради і руки наші книжочки, а знайдете там лїк і раду на всякий сум і в кожду хвилю розвеселитесь.

Де знайдець ся наша книжочка, там піїде безжурна забава живо вперед і здоровий сьміх буде лунати зі всїх грудий.

А хочете забавити кромі себе також і других, то навчїть ся щонебудь з сеї книжочки і ставайте на сцену, сатирою та гумором розвеселяйте сумуючих і упавших на дусї; згори берїть всякі пороки й блуди, щоби сьвіт ішов не манївцями, а шляхом простим і чесним.

А хто на вас за „правду в очі” оскорбить ся, то не журїть ся і не зражайте ся. Правда ворогів має много, але вона все горою.

**ВЖЕ ВИЙШЛИ З ДРУКУ ДАВНО ПОЖАДАНІ
НАЙНОВІЙШІ**

МОНОЛЬОГИ

КНИЖОЧКА 1.

КУМА КАСЯ.
ВСЕ ЛИХО ЧЕРЕЗ БАБУ.
ФАКТОР СЛУГ. . .
ВСЕ ЧЕРЕЗ МАТРОНУ.
ПЕРЕХИТРИЛА.
ТОРГ О СЛУЖНИЦЮ.
ЦІНА ВСЬОГО 20 ЦЕНТІВ.

КНИЖОЧКА 2.

СОФРОН МОЧИМОРДА.
МОШКО ПЯВКЕС,
КЛОПОТИ СЕМЕНА.
ІЩИК КВАРГЕЛЬДУФТ.
ЛИХА ЖІНКА.
ЦІНА ВСЬОГО 20 ЦЕНТІВ.

КНИЖОЧКА 3.

ФРАЙТЕР КУБАСА.
СТРАШНИЙ СОН.
ЛИХО ВІД ТЮТЮНУ.
МОНОЛЬОГ ЖЕБРАКА.
XXI. СТОЛІТЕ.
НА КОНЦЕРТІ.
ПЕС.
МОНОЛЬОГ ЖИДА.
ЦІНА ВСЬОГО 20 ЦЕНТІВ.

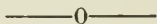
Замовленя і гроші посылайте на адресу:

“S V O B O D A”,

83 Grand Street,

Jersey City, N. J.

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА.

- Американець.** Веселий образ з життя народа зі співами в 3. діях.—Ціна.....15 цнт.
- Блудний син.** Образ з життя наших виселенців в Америці у 4. актах зі співами.—Ціна.....25 цнт.
- Бондарівна.** Драма в 4.діях а 5.відслонах—Ціна 20 ц.
- В неволі темноти.** Комедія з життя русько-американського народа в 3. актах.—Ціна.....25 цнт.
- Власна хата.** Прольог. Для виповнення програми при отвореню власних Народних Домів і читалень. — Ціна .....10 цнт.
- Вихованець.** Народна комедія в 3. діях зі співами і танцями. — Ціна .....25 цнт.
- Верховинці.** Драма в 3. діях.—Ціна.....30 цнт.
- Два домики і одна фіртка.** Комедія в 1. дії.—Ціна 15ц.
- Зоря нового життя.** Комедія в 4. діях. — Ціна 30 цнт.
- Гостина сьв. Николая,** драматична гра для дітей. — Ціна ..... 10 цнт.
- Іцко-Сват.** Комедія в 1. дії.—Ціна.....10 цнт.
- Капраль Тимко або Що нас губить?** Народна мельодрама в 5. актах, І. Мидловського.—Ціна..20 цнт.
- Мужики Аристократи.** Народний образ в 2. діях. — Ціна .....15 цнт.
- Манїгула.** Комедія в 1. дії, зі співами і танцями.— Ціна .....10 цнт.
- На тихі води, на ясні зорі.** Сценічний образ з життя народу в 4. діях.—Ціна .....25 цнт.
- Наймичка.** Драма в 5. діях.—Ціна.....35 цнт.
- На відпуст до Києва.** Комедія в 3. діях.—Ціна 30 цнт.
- Не клени.** Образ з життя народа в 1. актї.—Ціна 10 ц.

Невольник. Драма в 5. діях зі співами і танцями. Усценізував Карпенко Карий (Тобилевич) після поеми Т. Шевченка.—Ціна.....	15 цнт.
Наталка Полтавка. Оперетка в 3. діях.—Ціна	20 цнт.
Ох! не люби двох! Оперета в 3. діях.—Ціна	25 цнт.
Ой не ходи Грицю, та на вечерниці. Народна драма зі співами в 5. діях М. П. Старицького. (В перерібіці Александрава).—Ціна	30 цнт.
Пекло в хаті. Образ з життя народа в 1. дії.—Ціна	15ц.
Панна Штукарка. Жарт на 3. дії.—Ціна.....	30 цнт.
Сватана на Гончарівці. Українська оперета в 3. діях.—Ціна	35 цнт.
Соколики. Комедія в 4. діях.—Ціна.....	35 цнт.
Сатана в бочці. Комедія зі співами в 1. дії.—Ціна	10ц.
Страйк. Сценічний образ в 3. діях з життя хліборобів в Галичині. (Штука для аматорських театрів). —Ціна	20 цнт.
Свекруха. Комедія в 3. діях.—Ціна.....	25 цнт.
Терновий вінок або жертви царизма. Драма на 4. дії.—Ціна	50 цнт.
Тато на заручинах. Міщанська пригода в 1. дії. —Ціна	10 цнт.
Украдене щастє. Драма з сільського життя в 5. діях. Написав Іван Франко.—Ціна.....	25 цнт.
Убийники. Мельодрама в 5. діях а одинайцяти відсловах.—Ціна	35 цнт.
Хто винен. Драма в 3. діях.—Ціна.....	15 цнт.
Царинині черевички. Народна українська комедія в 5. діях.—Ціна	25 цнт.

Замовлення і гроші посилайте на адресу:

„S V O B O D A”.

83 Grand St.,

Jersey City, N. J.

LIBRARY
III
7
1983

Накладом „Свободи“ вийшла
**КОЛЬОРОВАНА МАПА
УКРАЇНИ**

Величина мапи 21x34 цалі.

Ціна одного примірника з пересилкою 50 центів.

На сій мапі є точно означені границі земель, де жие український нарід; є зазначена в приближеню нова державна границя між Українською Народною Републикою і Польщею. На сій мапі уміщено всі головнійші міста, ріки, гори, низини і залізничі шляхи України. Ся мапа є так виготовлена, що кождий може носити її також в кишени. Кождий, що интересуєть ся справами і подіями України, повинен купити собі сю мапу.

Кромі малої мапи можна дістати

„ВЕЛИКУ КАРТУ УКРАЇНИ”

Велика карта України має зовсім вигляд малої; виготовлена в 10 красках, тільки на трівкійшім папері і натягнена на полотно.

Величина її 65x41 цалів.

Ціна великої карти враз з пересилкою \$15.00.

В горі і на долинї заосмотрена вона в дручки, так, що дасть звивати ся і переносити з місця на місце. З огляду на те, що се одинока карта подаюча майже всі подробиці нашої вітчини, є вона необходима в кождій школі, льокалю, редакції і взагалі всюда де тільки гуртують ся Українці в просьвітних цілях.

Замовлення разом з належитостию засилати на адресу:

„S V O B O D A”.

83 Grand St., Jersey City, N. J.

